

KARYS

1969
RUGPJŪTIS - RUGSEJAS
SEPTEMBER

Nr. 7

KARYS

1969
Nr. 7 (1454)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

P. PETRUŠAITIS
"Tremties Trimitas"

E. PETRAUSKAITĖ
"Šaulė Tremtyje"

BALYS BRAZDŽIONIS
Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje

BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės žinios"

Leidžia:
L. V. S. RAMOVĖ N. Y. SKYRIUS

TURINYS

<i>V. Sparnaitis</i> — Gotikos romantika Klaipėdoje	(viršelis)
<i>V. Mingela</i> — Lietuvos vėliavą išnešus į jūras	193
<i>Gen. St. Dirmantas</i> — Karybos skyrius Lietuvos Statute	197
<i>P. Būtėnas</i> — Laiminga pagava	203
<i>B. K. T.</i> — Jaunas žemaitis Vakarų ir Rytų fronte	207
<i>B. B.</i> — Įtvirtinimų reikšmė kare	211
Šaulė Tremtyje	213
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje	216
Karinės žinios	218
K r o n i k a	221

ATSTOVAI: Baltimore	M. ŠIMKUS	Los Angeles	O. ŽADVYDAS
Chicago	J. STANKONAS	Philadelphia ..	A. IMPOLĖNAS
Cleveland	F. EIDIMTAS	Australija	V. ŠALKONAS

PLATINTOJAI

JUNGTINESE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Boston, Mass. — S. J. Minkus

Chicago, Ill. — "Gifts International",
"Marginiai", "Parama".

Detroit, Mich. — V. Perminas

Grand Rapids, Mich. — J. Belnis

Kenosha, Wis. — B. Juška

Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N.J. — Kazys Trečiokas

Omaha, Nebr. — J. Kantanavičius

Woodhaven, N.Y. — J. Pašukonis
("Aidas") "Romuva"

Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — Z. Orvidas

Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas,
P. Misevičius

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew
Surrey

AUSTRALIJOJE:

S. Slavickas — 44 Slevin St., Gee-
long North, 3215, Vic. Australia

L. Vasiliūnas — 3 Wall Street
Norwood 5067

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB
Centro Lituano, Plaza Principal de
La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world.
Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A.
Subscription \$7.00 per year. Single copy 70 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka

093 00523822 6

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 7 (1454)

RUGPJŪTIS - RUGSĖJAS - SEPTEMBER

1969

LIETUVOS VĒLIAVĄ IŠNEŠUS Į JŪRAS

VLADAS MINGĖLA

Lietuva apie 750 metų vedė kovą dėl išsilaikymo prie Baltijos jūros. Kryžiuočių iš pietų ir kardininkų iš šiaurės, nuo jūros stumiamą, nors ir siaurame pajūrio ruože, ji liko nenustumta, neįveikta ir savo pajūrio lietuvišką juostą sugebėjo išsaugoti per daugelį amžių. Tačiau su priekaištu savo valdovams turime pripažinti, kad kažkoks prakeikimas mūsų tautą stūmė nuo jūros. Nei mūsų karaliai, nei didieji kunigaikščiai, niekad tinkamai neįvertino jūros reikšmės krašto ekonominei gerovei — civilizacijai ir kultūros ugdymui. Amžių amžiais buvome pėstininkų ir raitelių tauta. Nevertinome jūros taip, kaip tai darė švedai, anglai, portugalai ir rusai, ypač caro Petro Didžiojo laikais.

Vos tik atgavus nepriklausomybę, Lietuvoje atsirado susipratusių „jūreivių“ grupės, kovojančios ir bandančios Lietuvos vėliavą išnešti į jūras. Du nedideli būriniai laivai „Kastytis“ ir „Jūratė“ plaukiojo jūromis įrašyti Jurbarko uoste, kuris nebuvo minimas nė viename jūrų uostų sąrašė. Atgavus iš latvių Palangą, pradėjo į jūrą žvalgytis iš Rusijos sugrįžę lietuviai, buvę karo ir prekybos laivynų jūrininkai. Jaunimas būrėsi į jūrų skautus, o vėliau į šaulius ir jieškojo progos išplaukti į jūras ir mares.

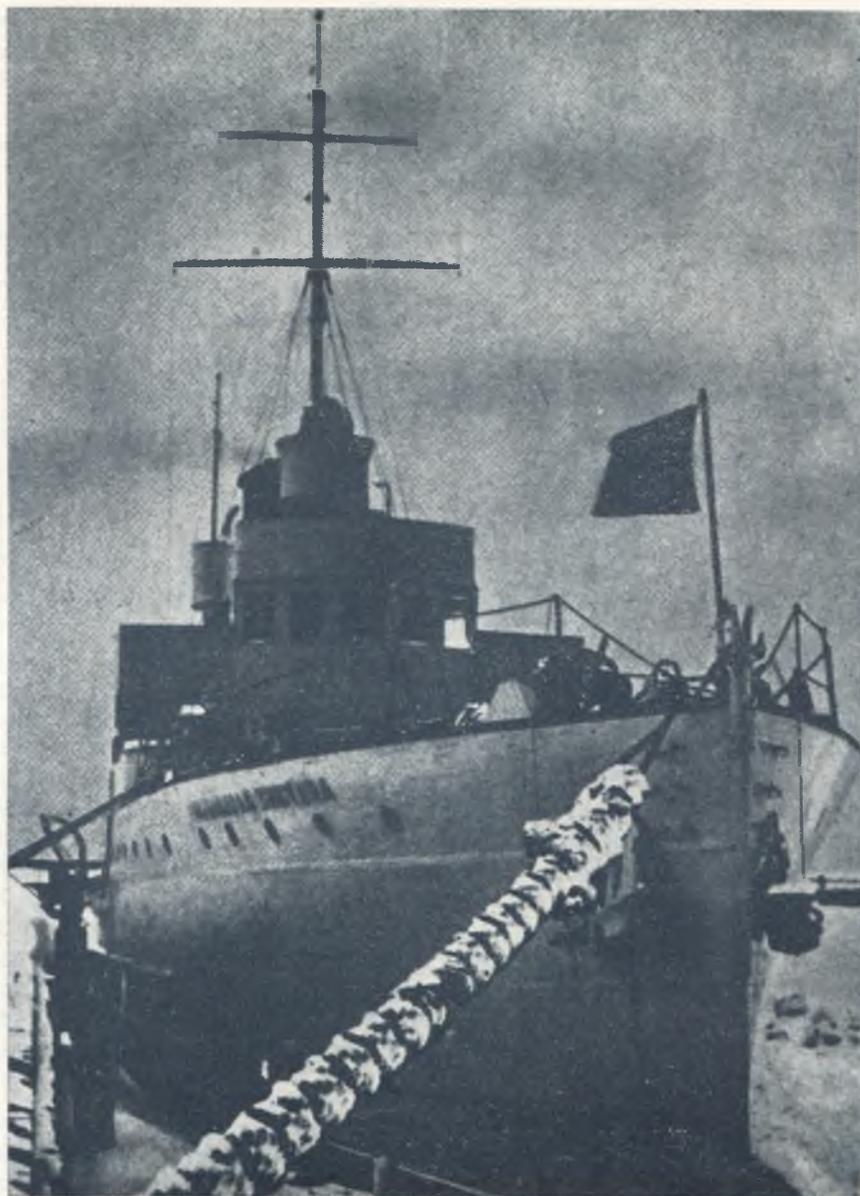
1923 m. lietuviai sukildami prieš svetimuosius, atsiima Klaipėdą, pajūrio uostą ir langą į laisvąjį pasaulį. Įsteigiama Lietuvos jūrininkų sąjunga Kaune (pradininkai gyd. gen. Vl. Nagius, gen. ltn. Teod. Daukantas, plk. ltn. Antanas Michelevičius, dipl. inž. Vikt. Rėklaitis ir kt.). Sąjunga visą laiką su memorandumais vyriausybei ir kitaip, ragino steigti tautinį laivyną. Buvo leidžiamas jūros žurnalas „Inkaras“.

Tam tikras kiekis stipendininkų (jūros mokslams studijuoti) buvo išsiųsta Suomijon ir

Italijon. Įsteigiamos laivininkystės b-vės. Po Lietuvos vėliava plaukioja „Lydys“, „Klaipėda“ ir „Palanga“. 1927 m. Vidaus Reikalų ministerija nuperka Lietuvos pajūrio apsaugai 1917 m. Vokietijoje statytą karo laivą — minų gaudytoją M 59. Jis pavadinamas „Prezidentu Smetona“. Pagal Versalio tarpt. sutartį šis laivas Vokietijoje buvo nuginkluotas. Lietuvoje jam vadovavo: karin. Daugirdas, vėliau kpt. A. Kaškelis, gi paskutinysis jo vadas buvo kpt. Povilas Labanauskas. Tačiau gerą pradžią pagadino nemokšos, kurie nutarė 1933 m. tą laivą nuginkluoti ir įgulą išformuoti. Ta proga buvo paleisti ir melagingi gandai, kad „... laivas labai senas ir netinkamas pakrančių gynybai“. Kaip matome, net 12 metų užtruko (nuo Klaipėdos atgavimo), kol pradėjome blaiviai galvoti apie nuosavą laivyną.

1935 m. neturėjome nei prekybos nei karo laivo. Buvo tik tam tikras kiekis pakrančių apsaugos ginkluotų motorlaivių. Kiek atsimenu, paskelbtuose straipsniuose, ir šioje srityje nusimanančių asmenų pokalbiuose, buvo pabrėžiama: „Neturime jūrininkų, trūksta techninio personalo“. Tai ir buvo tos nenugalimos kliūtytys.

Ilgainiui mūsų kariomenės vadovybė ėmė stiprinti ir ugdyti savąją technikos kariuomenę. Sugrįžo iš užsienio ten baigę augšt. jūrų mokslus laivyno karininkai ir kitokie specialistai — inžinieriai. Todėl tas spragas lyg ir užkaišė... Imta steigti mūsų valstybės jūros sienų apsaugą. 1935 m. rugpiūčio 1 d. buvo paskelbtas Įsakymas Kariuomenei, kuriuo buvo suformuotas ir apginkluotas pirmasis mūsų karinis mokomasis laivas „Prezidentas Smetona“. Kaip matome, pirmasis mūsų karo laivas buvo Karo Technikos viršininko valdžioje ir tuo būdu buvo į-

"Prezidentas Smetona"
Šventosios uoste 1939 m.

vesta nauja mūsų kariuomenės ginkluotų jėgų rūšis — karo laivynas.

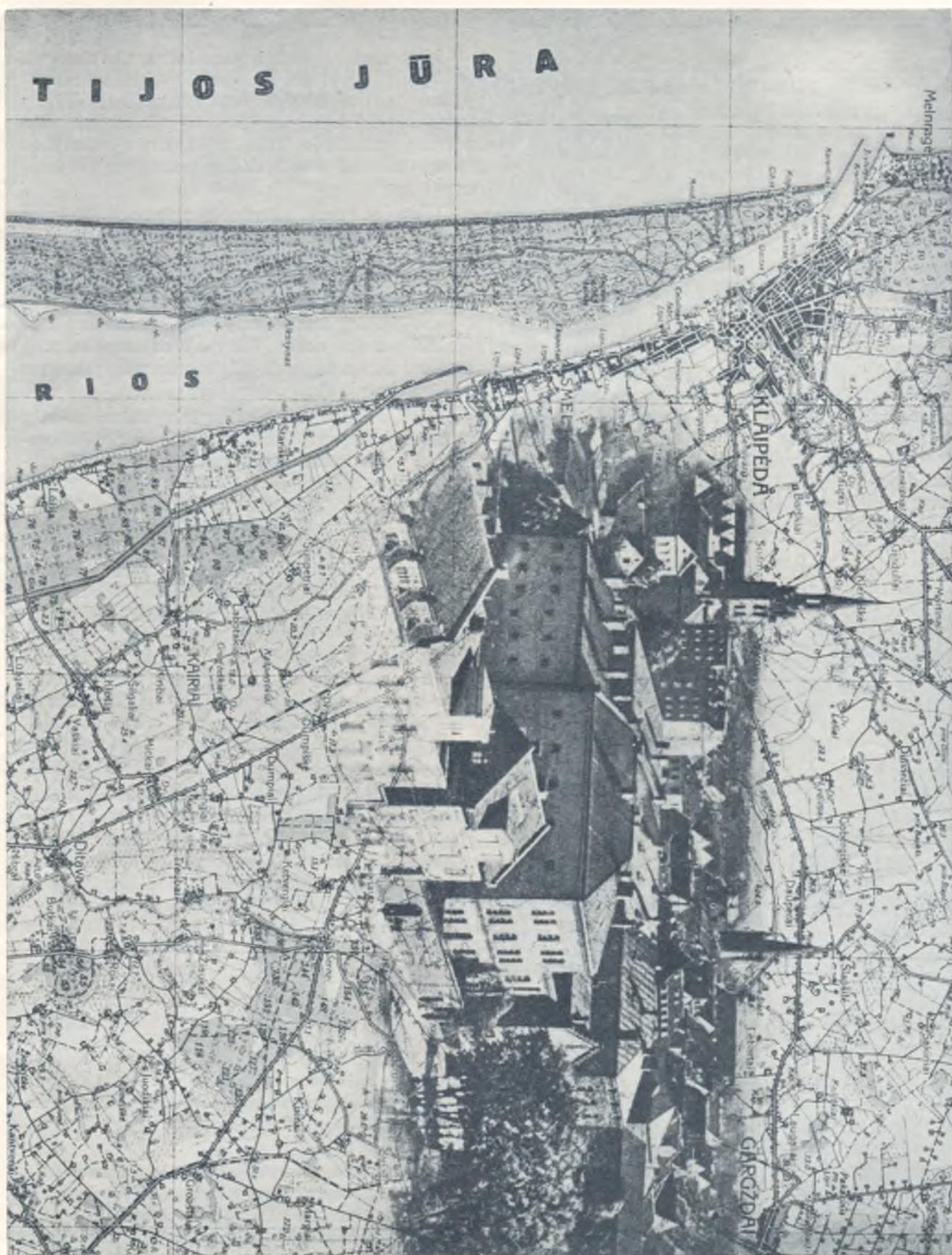
Laivo vadu buvo paskirtas laivyno karininkas mjr. A. Kaškelis. Žemesnio rango karininkais buvo paskirti (1928-1931 m. jūrų karo mokslus baigę Italijoje) ir jūrų karininkų stažą 1934 m. atlikę — ltn. inž. P. Labanauskas ir ltn. V. Kuizinas. Vėliau prie šio karo laivo buvo paskirtas inžinierius A. Darginavičius (jis buvo tarnavęs Rusijos caro laikų laivyne). Jam buvo pavestos karo laivo mechanikos inžinieriaus pareigos.

Laivas "Prezidentas Smetona" nugalėjęs sunkumus kadru, statutų neturėjimo, lietuviškos laivyno terminologijos paruošimo nesklaidumą, greit apsitvarkė ir 1935 m. spalį mėn.

26 d. pakėlė Lietuvos karo laivyno vėliavą (skaldas ir Vyčio kryžius) — pirmą kartą su karine įgula išplaukė į jūrinius pratimus. Nuo tų pačių metų mokomasis karo laivas ėmė ruošti laivyno puskarininkių kadrus ir sugebėjo paruošti tam tikrą skaičių jurininkų ir išleisti į atsargą. Kad ir neilgą metų skaičių karo laivas — jūros pakrančių sargyboje tarnavęs, atliko labai svarbią lietuvių tautos sujūrinimo misiją. Iš jūreivių išėjusių atsargon daugis gavo darbo prekybos laivyne ir šiaip prie uosto Klaipėdoje. Kiti net išvyko į užsienį eiti jūrininkystės mokslų. Iš keturių metų atsargos jūreivių, paviršutiniškai skaičiuojant, apie 45 proc. pasiliko prie jūros. Tuo būdu mūsų karo laivas atliko labai svarbų auklėjamąjį darbą — suartino lietuvius

T I J O S J Ū R A

R I O S

K A R Y S

195

su jūra ir kartu paruošė ateičiai jūreivių kadrus.

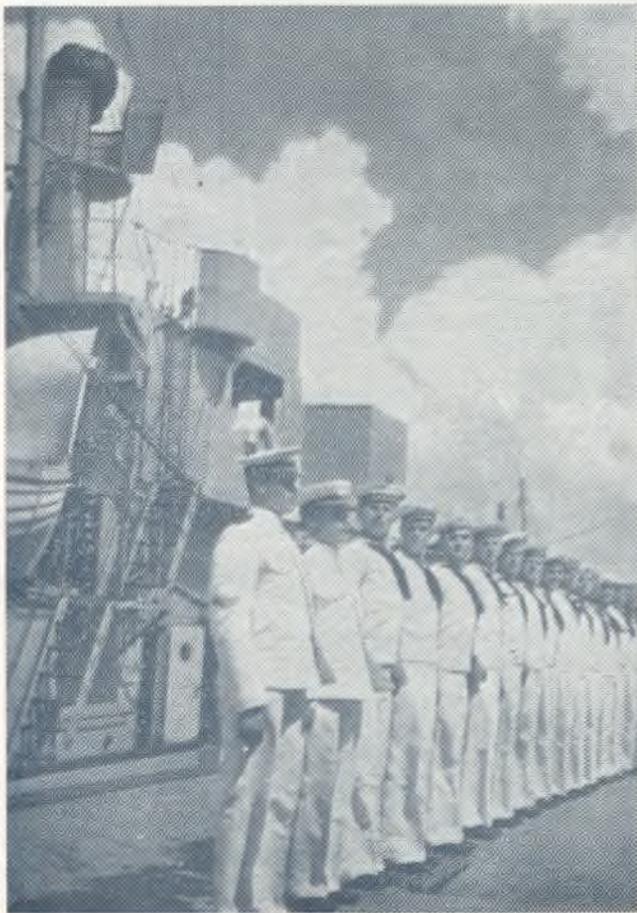
1939 m. išleistame veikale „Karo Technikos Dvidešimtmetis 1919-1939“ tuo reikalu jūrų kpt. A. Kaškelis pasisakė šiais žodžiais:

„Lietuva, atgavusi nepriklausomybę, visas materialines ir kultūrinės jėgas sutelkė nunio-koto krašto gerovei pagerinti; todėl nenuostabu, kad jūrininkystės klausimai, nors ir nuo 1923 m. gvildenami, konkrečiai pasireiškė tik 1935 m. prekybos ir karo laivyno užuomazga.

„Turėdami galvoje jūrininkystės svarbą mūsų ekonominiam ir politiniam gyvenimui, pirmiausia turime stengtis daugiau savų lietuvių jūrininkų parengti. Tik jų talkininkaujami galėsime laisviausiai santykiauti su plačiuoju pasauliu ir jame išsimėčiusiais lietuviais: galėsime garsinti užsienyje Lietuvos vardą. Juo daugiau Lietuva turės jūrininkų, tuo daugiau bus verta savo laisvojo pajūrio.

„Mokomasis karo laivas, eidamas Lietuvos jūros sienų sargybą, kasmet, kad ir nedidelį skaičių Lietuvos jaunų vyrų susieja su jūra ir tuo būdu ugdo mūsų tautinės jūrininkystės jėgas“.

Mūsų jūrininkai karo laivo bliktyje

Kaip matome, mūsų karo laivas buvo ne tik jūros sienų apsaugos ginkluota jėga, bet drauge savo srities specialybės mokykla ir didelis tautos suartintojas su jūra — audringąja. Po 12 metų snaudulio, 1935 m. mūsų vyriausybės suprato ir ėmė dirbti rimtą, tautos sujūrinimo, darbą.

Lietuvos jūros pakrančių apsaugos laivynas (Vidaus Reikalų Ministerijos valdžioje buvęs), mokymo ir operacijų atžvilgiais, priklausė to pačio karo laivo „Prezidentas Smetona“ vadovybės. Policijos laivynas savo žinioje turėjo apie 10 laivelių. Jų didžiausias — „Partizanas“ stovėjo Šventosios uoste. Šis ginkluotas pakrančių apsaugos laivynas turi didelių nuopelnų kovoje su kontrabanda.

1935 m. karo ir prekybos laivynai augo kaip ant mielių. Tų pat metų rudenį, Vokietijai suvaržius importą iš Lietuvos, stambiausioji mėsos gamybos akcinė b-vė „Maistas“ ėmė gelbėti Lietuvą iš bankroto nasrų. Pirmiausia „Maistas“ išnuomavo, gi vėliau nupirko, keletą prekybos laivų: „Maistą“, „Uteną“ ir „Kretingą“. Šie laivai po Lietuvos vėliava išplaukė į plačiąsias jūras 1936 m. pradžioje. Štai 1939 m., be paminėtų laivų, įsijungė: „Panevėžys“, „Kaunas“, „Marijampolė“, „Šiauliai“, „Venta“, „Nida“, „Friesland“, „Gotland“ ir „Holand“. Išskyrus paskutiniuosius 3 laivus, visų laivų kapitonus ir įgulas sudarė vien lietuviai jūreiviai. Išskyrus 3 paskutiniuosius, visi 8 prekybos laivai plaukiojo po Lietuvos vėliava; jie buvo prirašyti prie Šventosios uosto.

1939 rudenį 36 jaunuoliai stipendininkai mokėsi ir ruošėsi prekybos laivyno vadovybės tarnybai — Latvijoje, Prancūzijoje, Suomijoje ir Italijoje. Visi šie vyrai buvo atlikę karinę prievolę ir pirmąją jūrininkystės praktiką „Prezidentas Smetona“ karo laive. Šis laivas buvo ginkluotas keturiais 105 m m jūriniais pabūklais. „P. S.“ be paminėtų jūrinių ir priešlėktuvinių pabūklų, ir kulkosvaidžių, buvo ginkluotas taip pat ir minomis, kurių galėjo pasikrauti net keliasdešimt. „Prez. Smetona“ karo laivo įgulą sudarė 7 karininkai ir apie 60-70 puskarininkų bei jūreivių. Kaip ir kitų valstybių laivuose, taip pat ir mūsų karo laive, karininkai ir likusi įgulos asmeninė sudėtis buvo skirstoma į dvi pagrindines specialybes: denio — mašinų ir tarnybų sargybos.

Netekę savo valstybės, apsigyvenę Šiaurinėje Amerikoje, šiuo metu turime įsisteigę Lietuvių Šaulių Sąjungą Tremtyje (pėstininkai), o taip pat čia laisvai veikia ir šaulių jūrininkų kuopos Detrote, Čikagoje ir kitur; tad nebus

KARYBOS SKYRIUS LIETUVOS 1529 M. STATUTE

GEN. ST. DIRMANTAS

Mūsų geresnieji valdovai, tikri valstybininkai ir rimti veikėjai niekuomet nenustodavo giliai rūpintis krašto ginkluota jėga. Energingas medicinos daktaras Jonas Šliupas, matydamas, kad profesionalai istorikai ir teisininkai „jurisprudentai“ iki šiam laikui nesiteikė tautiečius įvesdinti į mūsų tautos senoviškus įstatymus, pats ėmėsi to darbo. Nes, jo žodžiais: „... nes šiandien reikėtų mums pažinti giliau savo istoriją, ypačiai kada Lietuviai spendžiasi laimėti autonomiją savai šaliai Maskolijoje“. Todėl jis, istoriku nebūdamas, vienok parašė kelias istorinio turinio knygas, kuriose daug dėmesio skyrė krašto gynybos reikalams. Autorius savo „Žodyje Skaitytojui“ sako, kad: „Iš Lietuvos statuto galima giliaus pamatyti gyvatą savų protėvių negu iš daugelio istorijos knygų, kuriose gyvenimas nupiešiamas esti vos paviršutiniškai“. Ir taip „Žodį“ baigia:

„Eik knygelė į Lietuvų surukusias grinteles ir meski spindulį šviesos į tautos praeitį. Gal vienas ar kitas, perskaitęs tave, labiau pamylės tėvynę, ir pradėjęs tyrinėti praeitį, atskleis tautiečiams lapus pamokymo, kaip, pažinę praeitį, galime išvengti klaidų besiuirdami į nežinomą ateitį. O, kad toji ateitis Lietuvų nuvargusiai tautai bent laimę, šviesą, laisvę pagamintų...“

Tadas Čackis, gimęs 1766 m. istorinėje Lietuvoje, 1783 m. raitos vėliavos rotmistras, mo-

kytas ir į mokslą linkęs vyras, po permainingo veiklaus gyvenimo, susirinko gausią biblioteką ir 1800-1801 m. išspausdino veikalą apie Lietuvos ir Lenkijos įstatymų „dvasią“. Knygoje patalpino ir 1529 m. Lietuvos statuto tekstą. Tuo būdu jam priklauso garbė pradininko nagrinėti Lietuvos teisę. Dr. J. Šliupas verčia iš Čackio darbo ne ištiesai, o tik pasirinktinai, sutrauktai. Nevengia duoti Čackio gausių komentarų. Nuo savęs Šliupas, kaip medikas, nedaug teduoda. Bet probėkšmais supažindina, maždaug 150 puslapiuose, su visu Lietuvos Statutu ir Čackio komentarais. Už tą darbą dr. J. Šliupas mūsų universiteto buvo pakeltas garbės daktaru. Jam priklauso ir lietuvių karių dėkingumas. Dr. Šliupo darbo mažytė dalis čia duodama daugiau su mūsų prieš 60 metų kalba ir karine terminija susipažinti, o vyresnio amžiaus skaitytojams gal prisiminti. Juo labiau, kad tokios knygos čia yra retos. Mūsų teisininkai ir kariai iki šiol visai mažai ištyrė, vieni senovės Lietuvos teisę, o kiti — senovės karybą.

Lietuvos Statutas, mūsų valstybės kūrinys, padėjo išsilaikyti po Liublino unijos lietuviškam valstybingumui ir pats išsilaikė žymiai ilgiau negu pati valstybė. Dingo valdovai, ministeriai, etmonai, kariuomenė, išnyko teismai, valstybinių sienų pėdsakai. O kai kuriuose kraštuose, net toli už etninės Lietuvos ribų, kur nors paliai, pav., Černigovą, nors Lietuvos Statuto ga-

pro šalį prisiminti nepriklausomosios Lietuvos Šaulių Sąjungos burlaivį „Šaulį“. Šio burlaivio vadovybę ir pirmąsias įgulas sudarė „Prezidentas Smetona“ karo laivo karininkai ir puskarininkiai, kol nebuvo paruošti patikimi jūreiviai iš pačių šaulių tarpo. Pradžioje „Šaulys“ stovėjo Klaipėdos uoste, gi nacių Vokietijos fuereriui įsakius ir okupavus Klaipėdą, „Šaulys“ nuplaukė į Šventosios uostą. Ir ten ši didžiulė jachta buvo nuolatineje karo laivo priežiūroje. Ji buvo pirktą 1937 m. Dydis: 16 tonų, 17 metrų ilgio, burių stiebas 23 metrų augščio, 130 kv. metrų burių plotas, 10 arklių jėgų variklis ir elektros šviesa, vandens grimzlė 2 m. 34 cm.

Čia aprašytas burlaivis „Šaulys“ yra daug keliavęs Baltijos jūra dar iš Klaipėdos uosto. 1939 m., jau iš Šventosios uosto, jis atliko vėl nemažą pluoštą gražių kelionių, būtent: Baltijos jūra lankėsi Dancige, Rygoje, Liepojoje, Švedijos ir Suomijos uostuose. „Šaulio“ įgulą sudarydavo laivo kapitonas ir 15 tarnybos vyrų.

Karo laivas prisidėdavęs su įvairiausia pagalba įgulos nariais—karininkais bei instruktoriais prie įvairių jūrų skautų buriavimo kursų pravedimo, įvairių regatų bei kelionių atlikimo, tolimųjų plaukiojimų vadovavimo, ir suteikdavo praktiniai naudingų, technikiniai svarbių, patarimų.

lijimas — veikimas caro buvo sustabdytas 1841 m., vienok jo kai kurie nuostatai įėję į Rusų imperijos kelių dešimčių tomų sąvada, liko galioje iki pat bolševikinės 1917 m. revoliucijos. O yra ir tokių nuostatų, kurie per daugelį metų taip įaugo į lietuvių teisinę sąmonę, kad yra išsilaikę ir laikosi tarp mūsų papročių ar tradicijų pavidale, iki šių dienų, net šiame svetimame žemyne.

Toliau duodu įdomesnius „artikulus“ iš dr. J. Šliupo Lt. STTTo I-jo Perskyrimo ir kariams įdomų II-rą skyrių, kuris, kaip turįs valstybei ypatingos reikšmės, eina tuojau po I-o skyriaus, sudarančio lyg ir krašto konstituciją. Dr. Šliupo kalba įdomi; jam pačiam reikėjo daugely sričių ledus laužti, kurti. Kalbos neliečiu.

I-jo perskyrimo artikulai: 1. Prižada viešpataujantys visas tiesas ir privilegijas, seniųprosenių suteiktas, užlaikyti. 2. Nieks neturi būti baustas be atrodymų, duodančių pilningą persitikrinimą apie padarytą prasikaltimą. 3. Vaikai, nežinanti apie prasižengimą tėvo, neturi būti baudžiami (žmogiškiau, negu Sovietijoje). 6. Kreivojantis pečvietę ar parašą viešpataujančio turi būti sudegintas. 8. Nieks neturi kęsti bausmę už svetimas vainas (kaltes). 10. Visi, taip šalyje gyvenantieji, kaip ir atvykusieji svetimžemiai, tuomi vienu statutu turi būti sudijami. Įstatymai yra visatini, visokeriopos luomos žmones turi lygiai po jais būti be jokio išskyrimo. 22. Šlektos pavaldiniai neturi viešpataujančiam atlikinėti pavynasčių, apart taisymo kelių ir senų pilių. 23. Kas nors nusprendimo viešpataujančio (teismo) nepakluso, turi sėdėti bokšte šešeta savaičių ir dvyliką rublių grašių užmokės.

Perskyrimas II: apie kariškus dalykus.
Artikulai:

1. Kas-nors yra subrendusiame amžiuje, turi stoti asbiškai į kariškas išrangas po vada viešpataujančio arba hetmano pagal reikalą ir nutarimą, koks tuomet bus. Tikta iš karališkų lobių neturi būti išrengimas duodamas. Žirgas, ant kurio raitelis sėdi, turi vertėti keturias kapas grašių. Apšarvotas turi būti toks raitelis, išsiųstas į kelionę (žygį. S. D.) pancieriumi (šarvu), šelmu, jiešmu, vėluku, skyda ir kardu. Tas įstatymas turi patekti per dešimtį metų, po kam kiekvienas pagal savo pagabumą tarnauti turi.

2. Atėjus staigiam reikalui, visi valstiečiai (piliečiai. S. D.) ir pavaldiniai (baudžiauninkai? S. D.) turi eiti ginti šalį.

3. Kiekvienas turi būti mūšyje, perėjimuose (žygiuose. S. D.) ir stovykloje po savo vėliava.

4. Dvasiškiejie laikanti lobius pagal senus įstatymus, iš žemiškų lobių jų laikomų, kalti yra asabišką tarnystę. Vienok užlaiko viešpataujantis sau laisvę, tokias ypatas atliuosuoti nuo tokios sunkenybės. -

5. Iki nepasibaigs kelionė (Karas, žygis, S. D.) iktolaik neleista važiuoti namon. Kas nebus kelionėj arba prieš jos pasibaigimą išvažiuos namon, netenka garbės ir lobių. Užsirašant į sąrašą arba rejestrą, plaukas arklio ir žymės turi būti išreikšti.

6. Jeigu kas, sirgdamas, negalėtų būti kariškoje kelionėje, turi prieš hetmaną išsiteisinti, o tas leis duoti atstovą. O jeigu ligos į patalą paguldytas iš namų negalėtų išvažiuoti, turi paliudytas būti pavieto vėliavnešio ir dviejų šlektų.

7. Hetmanas visatiname ištraukime į karę turi apsvarstyti pagal savo nuomonę, kada sūnus gali atstovauti tėvą visatinoje išrangoje.

8. Kas nestos ant paskirtos dienos, neturi būti priimtas į rejestrą. Hetmanui po atsakymo už visokeriopas blėdis, neleista atkakančius vėlai į rejestrą kareivių priiminėti.

9. Surašant arklius, leista nuo kiekvieno imti po pusę grašio.

10. Už paleidimą kareivių nieko neimti. Lyginai išsiųstieji nuo karaliaus paleidimui kariuomenės nieko neims, po bausme dvgubo sugražinimo pinigų ir dvylikos rublių grašių.

11. Vėliavnešiams neleista atleidinėti kareivių paskirtų kelionei.

12. Kas nors išliuosuoja nuo kariuomenės be leidimo karaliaus ar hetmono, turi skaitytiesi už neesantį.

13. Kas-nors ant sargybos pastatytas, netesės savo pareigai, o iš to kils blėdis, — netenka kaklo ir garbės.

14. Jeigu kas gynomui pilies pasiųstas nenukaktų, arba iki paskirtam laikui neužtruktų, netenka lobių; o jeigu iš to blėdis išeitų, kaklu turi būti nubaustas.

15. Jeigu kas kariškoje išrangoje ką varu paimtų, skaudžiai bus baustas.

16. Mitalą sau ir arkliui imti leista pagal taksą prie hetmaniškų žvalgytojų; namus mal-koms ardyti smarkiai draudžiama; patrauktinis kareivis, gaunantis tam tikrą mokestį, lyginai mokėti turi už maistą pagal taksą.

17. Kareiviai ir kariuomenė turi būti mokinami visatinei ir neatbūtinai kiekvieno kareivio žiniai.

Antram statute pridėta:

1. Viešpataujantys nepaliuosuos nieko nuo asabiškos tarnystos, nei įsakymais žodžiu, nei per gromatas; tuomi mažiau hetmonams leista davinėti tokius paliuosavimus. Urėdininkai tik-

tai pagal seną paprotį paliuosuoti, duos savo vieton *gabius atstovus*. Tie gi atstovai turi būti žmonės vertingi; nebus imami iš žmonių tokių, kurie nėra lygūs.

2. Patrauktiniu nebus čigonas, ne jeib koks žmogus, kurio garbė arba pasielgimas yra nužvelgime. Duodantis tokius turi būti atsakyme (t. b. patrauktas atsakomybėn).

3. Išsiųsti į kariuomenę žvalgi nuo karaliaus klausomi turi būti.

4. Pavieta vėliavnešis bus apsigyvenęs tame paviete, kurio yra urėdninku, nuominuotas bus per viešpataujantį. Eilėj laikyti turi vėliavą, sėdęs ant gero žirgo su antkakčiu ir šarvuose, o vėliavos bus davinėjamos iš yždo viešpataujančio.

5. Pirmu kartu iš mušio pabėgantis turi būti skaitomas netikusių tarnauti tėvynei ir netenka lobių. Antru kartu taip nusikalstantis, gyvasties privalo netekti.

6. Paskolinantis arklį ar šarvą kitam kareiviui, pasiantrinant kaltei, netenka kaklo.

7. Vėliavnešis turi paskirti vietą susirinkimui pavietininkų, rejestrą jų surašys, ir trauks pas kaštelioną, o su juomi pas vaivadą. Tas pridabos traukiančius, kad niekam blėdies nedarytų, viską už pinigus pirktų, o kad įsakymus karaliaus ir hetmano išpildytų.

8. Kas turi įvairiuose pavietuose lobius, pats su savo lydėtojais stoti turi, kur turi daugiau lobių.

9. Vėliavnešis pavelyjantis kam pasilikti namie arba nepranešantis hetmanui, netenka vėliavnešystės.

10. Paskirtieji į karišką kelionę, ir laike taikos privalo atlikinėti sargybą.

11. Kas už pinigus į karišką tarnystą pasidavė, piniginiame tunte turi pasilikti, o iš varų arba lobių bus atstovai.

12. Svetimos kariuomenės viešpataujantis į Lietuvą neįvezdins, jei bent su leidimu senato, o įvesdinta kariuomenė taip stovyklose, kaip perėjimuose turi pasielgti kaip lietuviškoji kariuomenė.

13. Pagal karališkas gromatas, vaivadijos turi atlikti muštras ir parodavojimus.

14. Kariuomenė neturi toliaus stovėti kaip ant mylios viso atolumo nuo hetmano.

Seka mano darytas vertimas Lietuvos statuto II-jo ištiso skyriaus (1529 m.). Šis skyrius užvardintas OB OBORONE ZEMSKOE, atseit — „Apie žemės (ar žemišką) gynybą“. Tai yra DLK-jos to meto karo prievolės įstatymas. Kitoje vietose žemės gynyba dar vadinama *valdovo* — „gaspadoriaus“, ar *karo*, ar *vėl bajoriška tar-*

nyba. Vertimą parūpinau pagal statuto tekstą, suredaguotą mūsų istoriko teisin. prof. K. Jablonskio, Lietuvos (okup.) mokslų akademijos nario (jau mirusio). Jo darbą išleido 1960 metais Minske Gudų mokslo akademijos leidykla (254 psl.). Duodu KARIUI tik trumpų II-ą skyrių, kurio ypač pradžia leidžia suprasti tuometinę mūsų valstybės krašto apsaugą.

1926 m. statuto II-jo skyriaus pirmas „artikulas“, pabrėžiu, užfiksavo ne ką nors naujo, tuo laiku specialiau sukurto, sugalvoto. Ne, statutas nusakė, kaip tada buvo įprasta, tą sistemą, tą tvarką, kuri jau prieš tai amžių bėgyje buvo nusistovėjusi. Pagrindiniai bruožai gynybos organizacijos be abejo tie patys buvo nusistovėję jau XIV šimtmetyje. Ir užfiksavo kaip tik laiku. Nes, suartėjus su lenkais, mūsų gynybos sistema pradėjo keistis gan greitu tempu: panašėti į sąjungininkų lenkų karinę santvarką. Tas jau žymu, netrukus priimtuose, 1566 m. ir 1588 m. statutuose. Deja, daugeliu atžvilgių keitėsi į blogąją pusę. Mūsų sistemos geru svarbiu požymiu yra tas, kad tiksliai, skaičiais, nustatė žemininkams — bajorams ir didikams karo prievolę ir jos dydį: kiek karių, kiek žirgų, kokie ginklai ir pan. Laikas nuo laiko, tas buvo tikrinama, inspektuojama, surašoma (bandomoji mobilizacija). Bet jau pats 1529 m. statutas nustato: norma veiks tik 10 metų. Po to laiko „kiekvienas prievolę atliks kiek išgali geriau“. O tokia laisva nuožiūra veikė nuo amžių Lenkijoje. Kaip kas norėjo, taip tęsėjo. Tai jau panašu, kaip palikti mokesčių mokėtojui pačiam laisvai nuspręsti, kiek jis mokės. O gal ir visai nemokės? Tokia lenkiška laisvė „valnastis“ per lenkų šlėktas skverbėsi ir į Lietuvos didikus, bei bajorus.

Statute yra jau žymių ir kitų artėjančių stambių permainų gynyboje. Jau minimi „piniginiai žmonės“, atseit *samdomieji kariai*. Nes natūralus ūkis transformavosi pamažu į piniginių ūki. Jau Vytautas D. krašte pabėrė daug „pinigėlių“ ir, išimties keliu, Žalgirio mūšy dalyvavo samdyti čekai.

1529 metų Lietuvos Statutas
II skyrius apie valstybės gynybą — krašto apsaugą

Apie žemės (valstybės) gynybą

A 1. Kiekvienas privalo kariškai tarnauti

Sutikus mūsų Tarybos visiems ponams ir visiems valdiniam, nustatome, kad kiekvienas kunigaikštis, ir ponas, ir bajoras, ir našlė, o taipogi kiekvienas našlaitis, ar pasiekęs brandos metų, suaugęs ar ne, ir kiekvienas kitoks žmo-

gus suaugęs ir turįs žemės valdas — dvarą privalo, kai atsiras reikalas, su mumis ir su mūsų įpėdiniais, ar prie mūsų etmonų kariškai tarnauti ir karo tarnybai parengti tiek vyrų, kiek tuo laiku valstybiniu nutarimu bus pripažinta reikalinga atitinkamam skaičiui žmonių, kaip otčičių taip ir nelaisvų ir lygiai nuo paveldėto, išsitarnauto ar pirktos dvaro (išimtis — tai mūsų, jam įkeistas dvaras) prisilaikant tuo metu primto nutarimo — parėdymo.

Jeigu kas laikytų įkaitu mūsų dvarą, tai jis privalės iš mūsų žmonių parengti karo tarnybai berną, kuris turi būti ant gero, ne mažiau kaip keturias kapas grašių kainuojančio, žirgo ir kad bernas turėtų šarvą, šalną, kardą, skydą ir jietį su vėluku. O jeigu kuris bajoras ar miestietis savo dvare neturi tiek vyrų, kiek buvi nurodyta nutarime, — tai pats turi joti ir tarnauti pagal savo dvaro vertę. O kas neturi nei vieno vyro, atsitikus ūmam neatidėliotinam būtinumui, pats privalo vykti, kaip išgali, ar kaip bus mūsų, didžiojo kunigaikščio, rašte nustatyta. Ir turi asmeniškai atvykti į nurodytą vietą ir metą ir stoti apžiūron ir įsirašyti pas mūsų etmoną, ar mūsų įpėdinių etmoną, tą dieną, kuri bus mūsų ar mūsų etmonų, tai dienai ir tam įsirašymui nustatyta ir paskelbta. O jeigu keli broliai dar neišsiskyrę, — tada vienas jų, daugiausiai tinkąs, turi nešti karo tarnybą, nuo jų bendro dvaro, tokiu pat būdu, kaip augščiau nustatyta.

Šitą karinį nutarimą mūsų valdiniai turi vykdyti dešimties metų bėgyje; o dešimčiai metų praslinkus; privalo tarnauti karo tarnybą pagal didžiausią savo galimumą, kaip kad ir prieš tai tarnaudavo.

Taipgi norime ir nustatome, kad visi miestėnai ir mūsų pavaldiniai, priešui užpuolus, kovotų podraug su kitais mūsų žemininkais ar, mums sutikus, aprūpintų vyrus karan.

O jeigu kas nors iš augščiau paminėtųjų neprisisistatytų karo tarnybon, ar, atvažiuavęs laiku, neįsirašytų, ar, nors ir įsirašęs, bet nesulauktų apžiūros, ar, nors ir apžiūrėtas — įrikiuotas, be etmono leidimo išvyktų, — tas praranda savo dvarą lygiai taip, lyg ir nebuvo kariavęs; o tai bus palikta valdovo nuožiūrai ir malonei.

A 2. (Kad) Visi turi stoti ir rikiuotis po savo pavieto vėliava

Norime ir taipgi žiauriai įsakome, kad visi mūsų valdiniai, kurie privalo kariškai tarnauti, asmeniškai atvyktų ir stotų apžiūron — rikiuotėn, ne kurioje kitoje vietoje, o vien tik po vėliava to pavieto, kuriame gyvena: jei nebus et-

mono ypatingo įsakymo. O jeigu kuris iš jų tarnautų pas bet kurį mūsų tarybos poną, ar urėdą, ar nors pas ką kitą, — tas privalės savo vietą pas savo darbdavį užimti kuo nors kitu, kuris neprivalo kare tarnauti, o jokia būdu neturi apleisti, ar pavėluoti stoti po savo pavieto vėliava po grasa nustoti savo dvaro.

O tie mūsų valdiniai, kurie turi savo įvairius dvarus keliuose kituose pavietuose, turi stoti su savo sėbrais - počtais nuo pirktų, išsitarnautų, paveldėtų ir savo žmonos dvarų, tame paviete, kuriame randasi jo pagrindinis paveldėtas dvaras.

O tie kunigaikščių ir ponų tarnai, kurie yra gavę nuo kunigaikščių ir ponų laikymui, o vėl, kitus dvarus yra paėmę iš didžiojo kunigaikščio įkaito keliu, — kai atsiras būtinumas, privalo palikus savo šeiminką, rikiuotis po vėliava to pavieto, kuriame randasi dvarai, paimti įkeitimo keliu nuo valdovo. O jeigu kas nenorėtų stoti po vėliava paviete, prie kurio priklausau jo laikomas įkaitu dvaras, tada tas nustoja dvaro didžiojo kunigaikščio naudai.

A 3. Dvasiškiei, nuo užpirktų ar įkaitu paimtų dvarų, turi patys asmeniškai vykti valdovo tarnybon

Taipogi jeigu kas dvasiškių laikytų įkeistą ar įpirktą dvarą, tai privalės pagal mūsų nuosprendį nuo tokio dvaro asmeniškai vykti į mūsų didžiojo kunigaikščio ir žemės tarnybą. Jeigu gi kas nors dvasiškių turėtų nuo protėvio paveldėtą dvarą, tai nuo tokio paveldėtinio dvaro turės mūsų žemės tarnybai parūpinti vyrus, o jų pačių personos priklausys nuo mūsų valdovinės malonės.

A 4. Kiekvienas po įrikiavimo privalo valdovui ar etmonui tarnauti tame pačiame dalinyje.

Taipogi nustatome, kad kiekvienas mūsų valdinys, augščiau aprašytu įpročiu apžiūrėtas, įsirašęs ir įsirikiavęs, turi su tais pačiais žirgais ir su ta pačia apranga, su kuria buvo apžiūros metu prie mūsų pačių ir prie mūsų įpėdinių, o taipogi prie mūsų žemės, ar kitokių etmonų, mūs pačių ar mūsų įpėdinių skirtų, — privalės nešti karo tarnybą tais pačiais žirgais; neturės teisės iš žygio išsiųsti atgal nei aprangos, nei savo tarnų, su kuriais buvo įrikiuotas, iki mūsų kariaunos visiško paleidimo.

O jeigu kuris mūsų valdinių išdrįstų padaryti priešingai šiam nuostatui, — tai, jei jis valdo žemę, — nustoja dvaro, lyg ir nebūtų kare buvęs. O jeigu kas taip padarytų paėmęs už tai pinigų, o nebūtų žemvaldys, — kiekvienas toks praranda savo garbę (gerą vardą), lyg kad

tarnybos reikalo, — tada etmonas nuo jų nepri-
valo nieko imti, o turi laisvai paleisti.

*A 9. Apie tuos, kurie bus siunčiami kaip už-
tvarų vyresnieji*

Taipgi įsakome: tie, kurie mūsų patvarky-
mu, ar mūsų etmonų parėdymu, būtų nusiųsti
užtvarų vyresniaisiais, kai, pasibaigus mūsų tar-
nybai, atleidinės vyrus, — nieko nuo jų neim-
tų. *O jeigu* kas pasielgtų priešingai šiam mūsų
nuostatui, — tada turės tam, iš kurio ką nors
bus paėmęs, dvigubai grąžinti, o mums pabau-
dos užmokėti dvylika rublių grašių. Ir nuo kiek
asmenų bus paėmęs, tiek kartų privalės sumokė-
ti po dvylika rublių grašių.

*A 10. Karužai neturi palikinėti žemininkų namie,
nei juos visai po apžiūros atleisti*

Taipgi įsakome mūsų karužams, kad iš jų
nei vienas nedrįstų palikti žemvaldį namie, o
taipgi, po apžiūros ir surašymo įrašytąjį be et-
mono leidimo atleisti. *O jeigu* bet kuris jų pa-
liktų namie žemvaldį, ar kuris žemininkas pats
pasiliktų, o karužas nuo etmono tai nuslėptų ar
po surašymo ir apžiūros atleistų ir tas būtų į-
rodyta, — *tai toks* karužas praranda karužo
urėdą ir nustoja savo dvaro, kuris tenka mums,
didžiajam kunigaikščiui.

*A 11. Niekas be etmono žinios neprivalo pasi-
šalinti iš karo*

Taipgi norime ir nustatome, kad niekas iš
karo tarnybą privalančių nešti, be mūsų žinios
ir mūsų etmono ypatingo leidimo, *nedrįstų pa-
sitraukti iš karo* iki to meto, kol visa mūsų ir
mūsų tarybos kariuomenė nebus paleista; prie-
šingu atveju praranda savo dvarą, lyg kad vi-
sai nebūtų buvęs kare.

*A 12. Kas karo sargybose nebūtų pakankamai
budrus*

Jei kas mūsų valdinių būtų mūsų, ar mūsų
etmono, pasiūstas sargybon prieš mūsų priešą
ir tas pasiūstasis, dėl savo nerūpestingumo, prie-
šo nepastebėtų, ar nestovėtų toje vietoje, į ku-
rią buvo pasiūstas, ar visai tą vietą apleistų, ne-
sulaukęs pamainos meto, ir iš to mus ar mūsų
kariuomenę nuo priešo išiktų nuostolis žmonė-
mis ar karo žirgais, *tada toks* nustoja dvaro ir
pasmerkiamas miriop.

*A 13. Apie tą, kuris pasiūstas įgulon, kad ten
laiku atvyktų, tačiau nurodytu laiku tenai nebus*

Taipgi nustatome: *jei mes* asmeniškai, ar
mūsų tarybos ponai, nusiųstų ką nors pilies įgu-
lon ar užtvaron, nustačius jam ton pilin atvyki-

mo laiką, o *jis*, dėl savo apsileidimo, tenai laiku
nepribūtų, o mūsų priešai tuo metu pilį apgultų
ir *jeigu* viskas pasibaigtų nors ir laimingai ir
priešai žalos nepridarytų, tai ir *tada tas*, kuris
laiku neatvažiavo, praranda savo lobius, kurie
tenka mums, didžiajam kunigaikščiui. *O jeigu*,
Dieve nedaleisk, priešai tuo metu tai tvirtovei
padaro žalos, *tada tas*, kuris pavėlavo laiku pa-
sirodyti, praranda turtus ir baudžiamas mirtimi.

*A 14. Būdamas karo tarnyboje niekas negali
užpuldinėti bajorų namų ir svirnų*

Taipgi nustatome: *jei bet kuris šlėkta*, bū-
damas karo tarnyboje, užpultų namą, ar kloji-
mą, ar svirną kito bajoro, ar žygiuodamas ka-
ran, pakelyje plėšikautų ir būtų įrodyta, kad jo
plėšikauta, ar padaryta žalos, *tada* tiek sykių,
kiek jis buvo užpuldinęs namus, ar svirnius,
ar prie kelio plėšikavęs, už kiekvieną užpuolį,
ar plėšimą ant kelio, jis turi sumokėti baudą
už "gvol tą" (smurtą).

*A 15. O jei karo žygyje kam nepakaktų skirto
maisto ir pašaro pačiam ar jo žirgams*

Jei kam, karo tarnyboje būnant, neužtektų
ir pačiam maisto ar jo žirgams, *tada tas* etmo-
no leidimu ir su jo *vižu* (palydovu, liudininku),
gali kur nors nuvažiuoti, ar nueiti ir pasiimti
reikalingus produktus sau ir žirgams; o už tą
turi užmokėti nustatytą kainą. Gi malkų gali
imti ten, kur stovyklauja; bet negalima namų
deginti, ardyti ar tvoras kurenti, kūdrose žuk-
lauti, nuleidinėti tvenkinius, nutrypti ir nuga-
nyti žiemkenčius ir vasarojų. *O jeigu* kas tokią
žalą padarytų, *tokį* ponas etmonas privalo re-
težiais sukaustyti; gi, be to, kaltininkas turi at-
lyginti padarytą nuostolį ir už *gvol tą* sumokėti
baudą.

O jeigu kas, kare būdamas, užpultų kito, ar
gurguolę, ar stovyklą, ir sužeistų ar smogtų kam
nors, *toks* *prievartautojas* baudžiamas mirtim.

A. A.

DR. L. STANAITIENEI

mirus,

jos dukrai MARINAI ir žentui ZIGMUI
RAULINAIČIAMS reiškiau gilią užuojautą

O. ŽADVYDAS

"Kario" atstovas Los Angeles mieste

LAIMINGA PAGAVA

Du žemėlapiai Lietuvos valstybės sienoms

PETRAS BŪTĖNAS

(Pradžia birželio-liepos KARYJE)

Jei tarp šitokių senųjų baltiškųjų vandenvardžių protarpiais išimaisi ir slaviškųjų vandenvardžių, tai pastarieji rodo esantys naujesni, vėlesni, net dažnai ir visanaujai, per karus ar per atsikėlusius slavų dvarininkus, valdininkus, bažnytininkus atsiradusieji. Lygiai taip pat, kaip ir kitur baltuose, kur pvz. Lenkijos ar Vokiečių ordinų buvo užimta ir kanceliariškai sauvaliauta. Suprantama ir būtina pripažinti, kad dregoviečiai — pietrytiniai jotvingai buvo smarkiai ir drastiškai pravoslavinti ir ipso facto slavinti kartu su jų nukariavimu ir pavergimu. Kaip istorijos šaltiniai net labai atvirai rašo, tokia religiškai dražiniškai beatodairiškai ekspansyvi buvo variaginė Kievo valdžia, kaip ir D. Naugardo, ir abi variaginės (varinginės) - švedinės, kartu ir bizantinės, paskui tokiai pat, tik jau dar ir mongoloidinei Maskvai prisidėjus ir abidvi pirmąsias tomis pačiomis žiauriausiomis priemonėmis prarijus. Taip pat ir Kievo kniažestva maišydama tautas (kaip dabar ir anų paveldėtoja Sov. Rusija) siuntė ir rytinius slavus išimaisyti, jauktis ir apsigyventi rytiniuose baltuose, kad būtų atmiešiami jotvingai ir lietuviai, o šiaurėje — ir latgaliai-latviai, dar šiauriau ir žiemryčiai — ir suomiai-ugrai.

Visos čia minėtosios datos įeina į Lietuvos valstybės priešmindauginį laikotarpį. O šiandien pripažintas keimarinis įvardas *sūduviai* - *jotvingai* yra visai tikslus. Ši baltų giminė į vakarų pusę yra *sūdai* - *sūdūviai* — ptolomėjiškai *sūdynai* (iš II amžiaus po Kristaus), o į rytų ar pietryčių pusę, kaip vadina ir rytiniai slavai bei pagal juos ir vakariniai slavai lenkai, yra *jotvingai*, kurių pastarųjų tarpe yra ir minėtieji "dregoviečiai — pietrytiniai jotvingai", šie kievinų valdovų politikos labiausia apslavinti. Dar ir daugiau pasakytina. Sūduviai - jotvingai pvz. Lenkuose iš pradžios buvo vadinami dar *polexianais*, Polesia - Poliašės gyventojais, kai lenkų kronikininkai rašė tik apie savo tiesioginius kaimynus baltus jotvingus - sūduvius V. Bugo upės dešinėje - šiaurinėje - jotvinginėje pusėje Drogičino I (žr. plg. Bg. III. 144) ir Bielsko rajone, kol, galop, ir lenkai tuos baltus polexianus pradėjo vadinti *jotvingais*, kaip ir ten kaimynystėje iš anksčiau Kievo - Valuinės metraščiai.

Dar yra sūduviams - jotvingams vadinti atsiradęs ir *dainūvių* (Dainavà - Dainuvà 3 b) pavadinimas, kuris tetinka žiemvakariniams sūduviams - jotvingams vadinti, t. y. Sūduvos - Jotvos šiaurinės ir vidurinės juostos vakaruose, ir kuris jau aiškiai susijęs su sen. Lietuvos valstybės vakariniu bei pietvakariniu sparnu ir su ten lietuvių tauta.

Kaip matome, Sūduvos - Jotvos šalis yra didelė, ir pvz. Jerzy Nalepa, Jacwiegowie, nazwa i lokalizacja. Białystok, 1964 m. desertacija dėl sūduvių - jotvingių ploto (dirbtinai ir politiškai) visiško susiaurinimo bei dėl priešbaltiškios tendencijos visiškai netinka. Bet labai geri ir žiningi straipsniai yra A. S.: apie jotvingus L. E. IX. 501-2 p. ir sūduvius LE. XXIX.119-127 p. Apskritai, ką A. S., t. y. Antanas Salys, yra LE-oje rašęs, kaip ir Kazimieras Būga prieš tai straipsnių straipsniais, apie baltų gimines, tai tuo gali pasididžiuoti visa LE-ija ir baltų istorikų šeima. Tiedu kalbininkai istorikai ką parašė, tai istorikai neprivalo ignoruoti, nors kaip tik net ir šiomis dienomis pasitaiko ir ignoruojančiųjų. Tada pirmučiausia visiškai nukentčia tokių ignoruojančiųjų istorikų darbai. O tada negali ir negalės būti pilnos ir tvarkingos nei baltų, pvz. Prūsos ir Prūsijos, nei lietuvių tautos ar sen. Lietuvos valstybės istorijos, ypač originalios ir tikros istorijos.

Tais X - XI - XII amžių laikais visos baltų žemės periferijos jau buvo vergiamos vadinamai "krikštijant", mažiausia, duokliška, o Vokiečių ordinai čia yra pavėlavėliai su savo "krikštijimu", t. y. su savo germaniškąja jau grynai vokiškąja politika Pabaltijy — baltuose ir vakariniuose suomiuose - ugruose. Dregoviečiai kaip tik ir gyveno ten, kur ir tolimesnieji jotvingai gyveno. Ir kai pvz. net šiais istorijos ir etnografijos sutvirtėjimo laikais skaitome sen. Lietuvos valstybės atgyvenusios koncepcijos "lietuviškąją ekspansiją" į rytus, pietryčius bei pietus aprašinėjant, tai kaip tik ir nėra ekspansijos, o yra sen. Lietuvos valstybės baltiškųjų žemių *surinkimas*, veik laikus jų išvadavimas iš rytinių ir vakarinių slavų okupacijos. Bet apie sen. Lietuvos valstybės "ekspansiją į vakarus" Baltijos jūros linkan dar nepradedama rašyti. Čia rašoma jau kitaip, kad šikart dar

sunku apibūdinti kaip, kai jau pradėta rašyti, toliau rašoma, bet dar kaip reikiant originaliau, taigi ir reikiamiau neįsirašoma. Reikia palūkėti, kokio "sfinkso" bus gimstama.

Vakaruose

Vilsoninis Lietuvos valstybės sienų žemėlapis yra nuskliuostas tarp Pinos bei Jaseldos žiočių ir Nemuno ties Gardinu augštupio, tarp Suvalkų bei Seinų miestų ir čia šiauriau suligi 1422 metų Melno ežero taikos sutarties siena ligi Širvintos į Šešupę žiočių, kur stovi Širvintos ir Kudirkos Naumiesčio miestai. Pripetė, Pinė, Jasėlda, Ščurà, Slānymas (ir visa jo apskritis, kur yra ir Zietela - Zytela), buginės Naros augštupys ir vidurupis, narinė Bebra su Laukų balomis, nemuninė Zėlva, Valkaviskas, Eismantai (dveji), Báltvyžio girios šiaurinė dalis (Jos pietinė dalis priklauso labiau Pinos - Pripetės balyno žiemvakariams), Nemuno augštupio įtakai, Bálstogė, kur dar Lithuania'oje Propria'oje, — yra sūduvių - jotvingių ir lietuvių gyvenamos vietos. O šiaip jau ta pražambioji žemėlapinė siena eina per Sūduvos - Jotvos šiaurinę, vidurinę ir pietinę juostą, pirmosioms dviem juostoms esant jau lietuviškojoje Dainuvoje. Lietuviškoji buv. Suvalkų gubernija, matome, nevisa žemėlapyje įtraukta į Lietuvos valstybę: nėra Lenkijos okupuoto veik viso Suvalkų trikampio, kuriame yra Augustavo, arba Dainuvos Jotvingių, giria, Rógardo - Raigardo ežero, lietuvių pilia vietės ir miestelio rajono, lietuviškojo pagardnio ir kt., o 1920.VII.12 metų Lietuvos valstybės pietinę sieną žr. J. Andriaus žemėlapyje. Šiais laikais lenkų tyrinėtojai, tartum pasiruošdami vėl savo "legionieriškam šuoliui" toliau į šiaurę, berašydami įvairiais atžvilgiais yra savaip daug ką nusakę apie tai, kad net ir kaikiuriems mūsų vadams yra galvas tuo apsukę. Šių laikų politikos atžvilgiu tai labai pavojinga zona, nueinanti ir kiaurai į vakarus Prūsos ir visos Mažosios Lietuvos vidurin, ir žr. tuoj toliau. Kaip iš žemėlapiro matoma, ligi užmarinės Rasytės - Gardino - Pinsko linijos jau tada Lenkija laikyta favorite Sūduvos - Jotvos vakarinėje žemėje ir net veik visoje lietuviškojoje Dainuvoje, taip pat Prūsijoje bei veik visoje M. Lietuvoje. Tai I pas. karo palikimas, o kaip po II pas. karo Lenkijos valstybės čia sieninė "kvadratura" (!) atrodo, tai žr. plg. betkokį dabartinės Lenkijos konglomeratinio valstybinio ploto žemėlapi.

M. Lietuvoje

Nuo Suvalkų žiemvakarių į šiaurę ligi prieglinės Įsros versmių yra neteisingai, nes nėra

Lietuvos valstybės pelnytai naudai paliestos vad. Prussia'os - Preussen'o, o etniškai imant, — visos M. Lietuvos. Žemėlapiro ruošėjų čia sumetimas bus buvęs toks pat, kaip ir dėl visos jau minėtosios pražambinės sienos nuo Jaseldos ir Oginskio perkaso susilietimo, einant į žiemvakarius ligi Suvalkų žiemvakarių, arba ligi M. Lietuvoje želiančios gražios Romintės girios, kuri dabar veik visa potsdamiškai (1945 m.) Lenkijai pavesta administruoti. Tuo būdu projektuotoje Lietuvos valstybėje užtat ir Vilniaus sostinė su Kaunu yra atsidūrę ne valstybės viduryje, nebekalbant apie valstybės visiškame pakraštyje atsidūrusius K. Naumiestį, Seinus, Kapčiamiestį, Varviškės bažnytkaimį, Gardiną, Ščaros žemupį, Slanymą. Vadinasi, buvo šventai paisyta Vokietijos ir Lenkijos ekspansyviųjų politinių interesų ištisinai baltų žemėje. Net nė Lithuania'os Propria'os ribų nepaisyta, nubraukiant dar ir Lithuania'os Propria'os Bálstogę su įdomiomis lietuviškomis apylinkėmis ir narinės Bebros lietuvišką dainuvinį baseiną su didžiulėmis Laukų balomis, pro kurias ginamas Lietuva neleido į šiaurę prasiveržti Valuinės kniažestvos pasidarytam žiemvakarių pleištui - koridoriui per Sūduvos - Jotvos pietinę juostą, dabar, žinoma, vadinamą lenk. Mazowsze "Mozūrais" atmigravėliais. Prašom pažvelgti vien į Varšuvos - Bálstogės - Gardino - Vilniaus liniją. Vāršuva yra nebepirma Lenkijos sostinė, Liublino unijos lenkinių machinacijų rezultate atsiradusioji baltų teritorijos pakluonėje. Varšuvos - Gardino bei Suvalkų distancija yra ilgesnė, negu pastarųjų gyvenviečių ir Vilniaus distancija. Žemėlapis skiria baltų plotą didesnę naujakurei Varšuvos sostinei, toje pačioje baltų žemėje susiaurindamas Vilniaus sostinės ypač pietvakarius ir pietus. O kaip šiais laikais, — tai Lenkijos 1945 metų potsdaminė valstybė gavo patogiai įsitaisyti jau net per daug išryškėjusius du agresyviuosius lenkinius lizdus: a) Lithuania'oje Propria'oje Bálstogę, paskirtą lenkiškajam Drang'ui į žiemryčius vėl okupuoti Vilniaus ir net Lietuvos, Latvijos bei Estijos; dėl visko žr. "Vėl sienos", — Karys 1 nr. 1966 m. it b) į žiemryčius nuo prūsų Sasnos srities bei 1410.VII.15 metų Žalgirio - Tannenbergo mūšio vietos prieglinės Alnos augštupyje Allensteiną, paskirtą Lenkijos legionams mauti į šiaurę į M. Lietuvą - Karaliaučiaus sritį ir dar toliau į šiaurę — į Klaipėdą, Tišk-evičiaus (Tiškus!) valdytą Palangą ir t.t., ir žr. "1" pabaigos šaltinį. O Lenkijos okupuotasis Suvalkų trikampis su pagardiniu ir Vižainio koridoriuku buvo pirmasis signalas Lietuvos nepriklausomybės kovų metais, kad progoje Lenkija toliau arcavos į šiaurę ir žiemryčius. Šitokia yra visos M. Lietuvos situa-

cija, į tą lietuvišką šalį žvelgiant iš D. Lietuvos pusės, arba iš Lithuania'os Propria'os vakarinės ribos.

Istoriko J. Jakšto žodžiai: "Mažoji Lietuva yra buvusios Prūsijos šiaurės rytų *kampelis*, proistoriniais laikais ir per kelis istorinių laikų amžius buvo beveik dviejų aisčių (baltų) kilčių, nadruvių ir skalvių, apgyvendintas. Šių kilčių vardus *pirmiausiai* randame seniausioje Vokiečių Ordino vadinamojoje *Dusburgo kronikoje*, baigtoje apie 1339 m." (L. Kat. Mokslo Akadem. Metraštis. IV. Roma, 1968 sukaktuviniiais metais. 1 p.). Pastabos tam:

1) *Nadruviai ir skalviai nėra kiltys - gentys*, o yra prūsų tautos nariai, taigi tie patys prūsai, ir Nadruva bei Skalva yra Dusburgo vadinamos lot. *partes* "dalys, administraciniai vienetai" (SRP. I. 51-52). Taigi, Nadruva, Skalva, Galinda, Samba ir kt. nėra kokie "kiltynai - gentynai"; ir

2) Nadruvių, skalvių, kaip ir dar keliolikos terų - žemių vardus *pirmiausia* randame paskelbtus kur kas anksčiau už Dusburgo jų pavėlyvį paskelbimą: randame dar prieš Vokiečių teutonų - kryžiuočių ordino išibėgėjimą pradėti Prūsų žemę kariauti. O šis ankstesnis dokumentas yra vadinamas *1231 metų "Liber censuum Daniae"*: Hec sunt nomina terrarum Pruzie: ... "(SRP. I. 737); Bg. III. 114²) t. y. šios yra Prussia'os — Prūsijos (šalies!) *terros* — žemės. Šis dokumentas ne tik senesnis, bet ir nevienu atžvilgiu svarbesnis, įdomesnis ir lietuvių tautos istorijai naudingesnis už irgi svarbų Dusburgo "Terra Prussie in XI partes dividitur" (SRP. I. 51-2; Bg. III. 111 p. par. 74) t. y. *terrae* žemė Prussia — Prūsija į 11 (iš tikrųjų į 12) *parčių* "dalių, administracinių vienetų" yra dalinama. 1231 metų danijinis dokumentas skelbia *Prussia'os šalį* nuo Vyslos 200 km ilgio žemupio ligi pat Dauguvos žemupio ir susako net 15 *terų-žemių* (ne parčių - dalių - administracinių vienetų), o Dusburgo kronika teskelbia *Pursią terrą* — žemę tik nuo Vyslos žemupio ligi Nemuno žemupio (žinoma, su Klaipėdos sritimi) ir ją tik kaip *vien prūsišką* bei Vokiečių ordino nukariaujamą. 1231 metų danijinis dokumentas gerokai keičia politinę ir etninę geografinę situaciją, vietomis kalbesnis, gausnio baltiško žodyno ir pravartesnis M. Lietuvos klausimui šviesti.

Kad Mažoji Lietuva tesanti Prussia'os - Preussen'o žiemryčių tik *kampelis*, tai negi užgirdamas rašytum. 1968 sukaktiniai metai yra padovanoję kelis specialistų profesionalų leidinius ar straipsnius, kur kaip nors liečiama ir M. Lietuva. Tokiais metais M. Lietuvos ir net Prūsos klausimai staiga vėl pasukti į senovinį

interpretavimą. Reikia laukti, kol iš tokios rašymo pusės viskas paaiškės ligi pat kokio galo, žinoma, jei bus toliau spausdintinai aiškinama. O dabar toliau žodis tik iš pačio žemėlapiu Lietuvos valstybės sienos nurodymo visoje M. Lietuvoje.

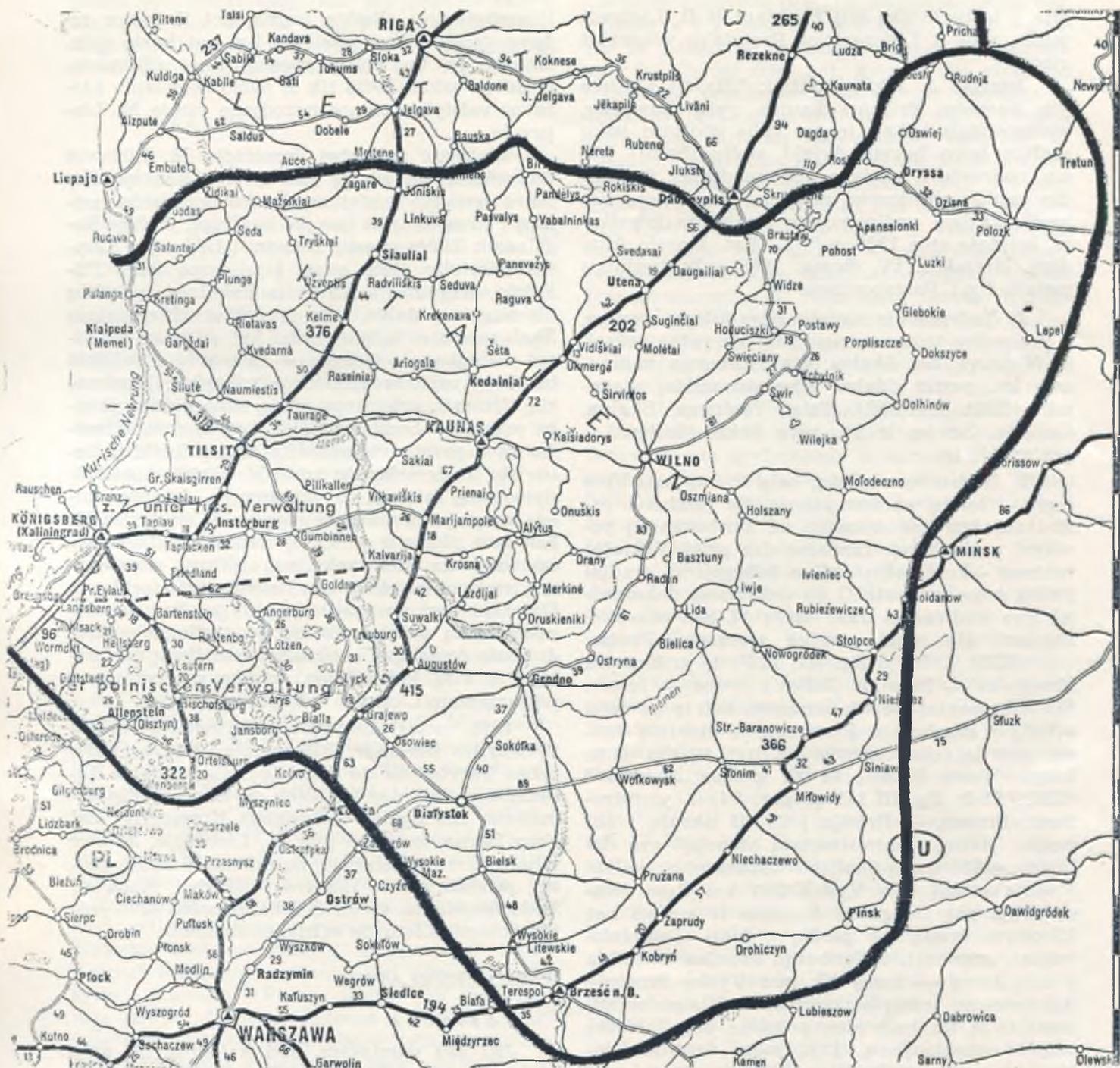
Lietuvos valstybei žemėlapis M. Lietuvos tuožgriebia tik siaurą juostą tarp šiaurėje Nemuno žemupio ir pietuose linijos: nuo Isrės versmių į žiemvakarius per jos augštupį, piečiau Ragainės ir Tilžės miestų, išeinant į Užmaryje Rasytės miestelio pietų pusę. Į tą tarpą įeina Palkalnio, Ragainės - Tilžės ir Pakalnės apskričių tik šiaurinės dalys, arba istoriškai užnemūnės Skalvos srities tarpas, ir tai kaž ar visas. Gi visas Priegliaus - Liepos - Skaros - Pišališkės baseinas paliktas Vokietijos valstybei. Kuršmarių Užmaris, arba kopų rėžis, savo pietine juosta priklauso Sembos sričiai, bet to viso Užmario gana gausūs vietovardžiai irgi prūsiški ir lietuviški. Iš žemėlapyje tokio M. Lietuvos suskaldymo yra matoma ir suprantama, kad vilsoninės komisijos nebuvo ar spręsta, ar suprastas M. Lietuvos plotas ir jo tikroji etninė priklausomybė, kaip čia kiek anksčiau aiškinau, tepaisant aną pražambinę sieną nuo Rasytės ligi Jaseldos ir Oginskio perkaso susilietimo. O tai jau nebeetniška baltų žemėje. Šiame geografiniame plote J. Vasio žemėlapis net plačiai baltiškąją (prūsiškąją ir visą lietuviškąją) etniką priskyrė projektuojamam Lietuvos valstybės plotui.

1918 metais Lietuvos informacijos biuras Šveicarijos Berne ir 1920 metais Lietuvos Valstybės Taryba išleido žemėlapi: *Carte de la Lithuanie, editée par les soins du Bureau D'Informations Lithuanien Lausanne; Kummerly and Frey Berne*, kuriame pvz. M. Lietuvoje, kaip ir vilsoniniame žemėlapyje, nurodomas panašus plotas, priklausysimas Lietuvos valstybei. Aplamai, šiedu žemėlapiai vietomis labai panašūs savo projektuotomis Lietuvos valstybės sienomis.

VASIO ŽEMĖLAPIS

Pastabos

Jau esu paminėjęs, kad kalbama tik apie Lietuvos etnografines ribas, ir šiųdviejų (vilsoninio ir vasinio) žemėlapių Lietuvos valstybės sienas aptariant, jų apylinkes nagrinėjant, vaizduojant. J. J. Vasio projektuotas žemėlapis Lietuvos valstybės plotui paremtas yra šalies ekonomika ir tranzitinės valstybės požiūriu, ir, žinoma, reikia į tai rimtai atsižvelgti. Aš tik daugiau etniškai ir šį žemėlapi apibūdindū. Bet daug ko ir nebekartosiu, kas jau yra pasakyta, kalbant apie vilsoninį žemėlapi, geopolitiko K. Pakšto įdarbio rezultatą.

Latgala

Svarbiausia, kad žemėlapyje Latvijos valstybės Latgala rytuose praplėsta, į ją įtraukiant 427 km ilgio Velikajos upę, tekančią iš pietryčių į žiemvakarius ir į šiaurę pro gyvenvietes: 1) *Lotawizy* (Sonderk.). Matyt, slav. *Lot-av-ic-y* Latvičiai"; pagrindinis kamienas **Lat-av-*, bendras su *lat-v-io* ir *Lāt+gal-os* tautovardžiais;

2) Rus. *Opoška* aps. miestas. Bus tartina liet. *Opoškà* 2; dėl visko plg. su *Apaščià* 3b — Nemunėlio, Mūšos, kairiu - pietiniu įtaku Biržų aps.
3) *Schitiki* (Sonderk.). Ar Š, ar Ž, pvz. *Žit-ik-ai* 2 su čia baltiška priesaga *-ik-*; 4) *Astravas* aps. miestas, rus. *Ostrov* "sala", o gal dar būtų ir kitoks, senesnis, somiškas ar baltiškas pavadinimas; 5) *Guby* (sonderk.), būtų liet. *Gubaĩ* 4, baltiškas *vtv.*; žr. plg. Endzelyno Lat. *vtv.* I.

JAUNAS ŽEMAITIS VAKARŲ IR RYTŲ FRONTE

BUVĖS KARO TALKININKAS

(pradžia KARYS Nr. 5)

Vakarop šaudymas visai priartėjo. Pas mus į apkasus įsmuko keli Wehrmachto kariai su lengvu kulkosvaidžiu. Visi labai pavargę. Sakė, jų dalinį rusai sumušė ir išskleidė. Taip jie pamažu traukiasi visą dieną, bet vis negali atsipalaiduoti. Sako, rusai yra ne toliau kokių trijų šimtų metrų. Visi susigriebiam. Širdys pradeda smarkiau plakti, atrodo, trucks. Ką gi, reikės susidurti su bolševikais. Matau, kad ir kiti draugužiai jaudinasi, pabalę. Šautuvų ir kulkosvaidžių ugnis girdisi jau čia pat. Užskrenda trys eskadrilės rusų dvimotorių bombonešių. Matom, kaip paleidžia bombas, apšaudo iš patrankelių. Paskutinė banga paleidžia žemyn tokią degančią masę, atrodo kaip fosforas. Niekas lėktuvų nepašaudo, nors skrenda nelabai augštai. Sprogiškai didžiausi, dūmai kamuoliais veržiasi.

Šitokią taktiką bolševikai naudojo Berlyno puolimui. Labai smarkiai apšaudo artilerija tam tikrą plotą, lėktuvai išmeta bombas, tuoj po lėktuvų puolimo veržiasi tankai ir pėstininkai.

Tokiu būdu jiems pavykdavo, daugiau ar mažiau, stumtis pirmyn. Vokiečiai, prieš tokią jėgą, jau neturėjo ką pastatyti. Tokiais puolimais bolševikai sunaikino ir sudegino daugiau kaip pusę miesto.

Po lėktuvų puolimo mus paskleidė. Išsiraušėm naujas duobeles prie gyvatvorės ir laukiam. Pusiau sužaliavusi gyvatvorė mus gerai maskuoja. Be to, jau sutemo. Jau paskutiniai kariai traukiasi. Dešinėje girdimas tankų užimas ir bolševikų riksmi. Bolševikai puolimą nukreipė į kryžkelę. Ta kryžkelė blokavo jiems kelią veržtis toliau. Vokiečiai, tarp didesnių pastatų, laikėsi iki paskutiniųjų. Rusai visai priartėjo. Girdėti riksmi: "Tu, Vanka, pasuk dešinėn!" Taigi, mūsų linkme. Mes, lietuviai, apsižiūrėm, kad nėra nei vieno vokiečio — visi dingo. Vaikėzai buvo palikti pridengti jų pasitraukimą. Tai pasiutimas! Susimojam rankom kiek matydami ir traukiamės ir mes. Dar prie pat barakų sugulam ant priešlėktuvinės slėptuvės, pasitikrinti. Tikrai, vokiečių nėra. Kautynių triukšmas vis artėja. Pamačiau, kaip du mūsiškiai nulindo į slėptuvę ir daugiau nebepasirodo. Nežinau, kas man davė tada tiek drąsos — nėra slėptuvėn; pašviečiau lempute, nagi žiūriu: du draugužiai susispaudę. Nutarė pasilikti. Atstačiau šautuvą ir surikau: "Lauk iš slėptuvės!" Jie tik nenoromis ją apleido. Po kiek laiko apsižiūriu — jų jau ir vėl nėra. Vienas buvo toks plonas, apvaliu veideliu, iš Vilkaviškio — Dievuliu vadinom jį. Labai panašus į "mūkelę". Antras, tai žemaitis. Jį gerai pažinau.

336 p.; Lupež 53-4 p.; ir kt.; 6) *Šabanova* (P. Matnieko Latvijos žml.). Būtų liet. *Šab-an-av-à* 3 b; matyt, pavardinis vtv. nuo *Šāb-an-as* 3 b, pavardės; 7) *Garbova* (P. Mantnieko L. žml.). Būtų liet. *Garb-av-à* 1, 3 a. Žr. Endzelyno Lat. vtv. I. 296-7 p., su *-av-* priesaga, latgalių ir latvių kalbos labai mėgstama vietovardžiams; 8) *Ataki* (Sonderk.), *At-ak-i*; būtų liet. *Atakiai* 1 ar 3 b; žr. Endzelyno Lat. vtv. I. 46-7 p.; Lupež. 9 p.; 9) *Wydra* suslavintai; Sonderk.). Galėtų būti iš **Ūdra* 1, liet. *ūdra* 1 — žvėriukas (lutra. LKV), lat. *ūdrs* "der oder die Fischotter" iš *ūdras* 1, — taip ir Lietuvos Žiemgaloje Mūšos baseino žosininkuose; 10) *Plisk-uv-à* 3b, aps. miestas, sen. slav. *Pliskovu* (i reiškia rus. miagkij znak, t. y. nykstantį balsį, o u reiškia rus. tviordyj znak, irgi nykstantį balsį, — jiedu trumpesni už trumpuosius balsius i ir u), iš kur lat. *Pliskava* (Bg. II. 224), naujau rus. *Pskov* (Bg. II. 517, 886, III. 507, 572,606, 899),

vok. *Pleskau* (ir 11-12 p.) netoli *Kobel* (Reg. Pol. et Duc. Lithuaniae, Voliniae... žml.) gal *Kobelis*, baltiškas ar somiškas, bei *Toraki* (P. Mantn. žml.), *Tor-ak-i*, gal *Tarakai*, bus baltiškas vtv., — abiejų gyvenviečių yra *Pliskuvōs* ežero, lat. *Pliskavas* ezers, vok. *Pleskau-S.*, rus. *Pskovskoje* ozero, pietrytinis įtakas, į pietryčius nuo Estijos valstybės pietryčių. Tas ežeras yra tuoj (turbūt, tartina) liet. *Peipus*, -aus 2 ir est., lat., vok. *Peipus* (Bg. III. 616⁶⁴), rus. *Čudskoje* ozero ("Čūdės ežeras", o rus. *čud'*, *čudė* 2 ar ir *čudis*, -ies 4 — estas, -ai) ežero pietuose. O iš Peipaus ežero išteka ir teka į šiaurę dolomitų podirviu greitavandenė 79 km ilgio suomių *Nārva* upė — Suomių įlankos pietinis įtakas prie Estijos *Narvos* miesto, Sov. Rusijos okupacijoje jau baigiamo nuestinti. Dėl latgalių -latvių atsiradimo Latgaloje žr. Bg. III.99 p. par. 43.

(Bus daugiau)

Traukiamės palei kanalą, tais pačiais keliais, kaip atėjome. Kulkos zvimbia pro ausis. Dasimuišam į gatvę. Priekyje, gaisrų apšviesti, už medžio sugulę vokiečiai duoda iš kulkosvaidžio. Norime prie jų prisijungti. Slenkame žąsele jų link. Vokiečiai nesusigauo tamsoje, neatskiria — savi ar rusai. Atstato kulkosvaidį, bet ugnį sulaiko. Mes einame artyn. Tikriausiai galėtų pažinti iš šalmų. Girdžiu, kaip arčiausias šūkteli: “Ar savi?” — “Taip, savi”. Pirmutinis vokietukas taukštelėjo per petį ir sako: “Eikte gilyn”. Bet čia tikras pragaras. Vokiečiai beveik apsupti. Visas gynimasis eina tarp kelių namų ir bažnyčios. Laikosi, kaip įmanydami. Bolševikų kulkos aižo bažnyčios mūrą. Čia pat kalena vienintelė priešlėktuvinė patranka, duoda į rusų tankus. Rusai spaudžia iš dviejų šonų — nuo didžiosios kryžkelės ir nuo kanalo. Matosi, kaip rusų kulkosvaidžiai blykčioja, kulkos atsimuša virš galvų. Duodame ir mes iš šautuvų, sugulę prie bažnyčios.

Prisistato du SS karininkai. Dalį pastato už bažnyčios kampo, be už minutės pamoja ranka, einam. Slenkame pusiau palinkę. Kulkos lekia pro ausis. Labai dažnai stabteliam apsižvalgyti. Mane ir dar vieną lietuvį, SS karininkas pamojęs siuncia eiti pirmyn. Jie lieka vidury. Likusieji vorele seka iš paskos. Taigi, tie SS nenori rizikuoti. Jeigu rusai patrauktų iš automatų ar kulkosvaidžio, tai mes du būtime pirmieji paguldyti. Vokiečiai vis pamoja — tai eik kairėn, tai dešinėn. Pasiseka kiek atsipalaiduoti nuo paties betarpiško fronto, tačiau girdėti, visai netoli, kaip eina smarkios kautynės.

Slenkame pro tokį didelį sodą. Toliau matosi didelis mūrinis namas. Iš to namo mus vis apšauo. Pavieniai šūviai, bet lekia pro pat ausis. Greičiausiai mus apšauo kokie slapukai, arba bolševikų agentai. Rusai buvo primėtę daug agentų ir visokio plauko slapukų. Vienas šūvis atsimuša į mūrinį tvoros stulpą, kokį 20 cm. nuo mano galvos, bet žengiamo vis pirmyn, kad ištrūkus iš katilo. Laimingai niekas nenukentėjom nuo tokio apšaudymo. Pagalvojau, kaip būtų gera pasigavus tuos slapukus. Tai, rupūžėm, parodytume, iš kur kojos auga! Gailesčio nebūtų.

Prie degančio namo sutinkame būrelį folkšturmiečių. Mūsų SS karininkai pasiklausia kelio. Pamoja ranka ir sako: “Eikite pirmyn. Tai vienintelis likęs laisvas kelias. Kiti jau užkirsti.” Skubame mes ir abu esesininkai. Jokio nuovargio neįaučiame. Kai tik išlindome į didelę gatvę, esesininkai pamajo ranka, sakydami: “Eikite pirmyn”, o jie patraukė savo keliais. Manė, kad ištrūko iš vieno katilo, tai jaučiasi saugiai. Mes likome vėl be vadovybės. Einame vorele pirmyn, labai pamažu, atsargiai. Mūsų paliktame katile kautynės eina visu smarkumu, girdisi dundėji-

mas, tratėjimas. Traukiam toliau nesutikdami nei vieno kario. Atrodo, tie, palikti katile, tai likę Dievo valiai.

Praeinant pro tokį didelį pastatą, žiūriu, prieky manęs ejęs draugužis, tokio mažo ūgio, atrodė visai dar kaip vaikas, bet jau spėjęs pasidaryti kirpėju, atsisėdo ant laiptų, nuleido galvą, pasidėjo tarp kojų šautuvą, sėdi ir tyli. Priėjau, pastovėjau kiek, sakau: “Einam!” — Niekas nesaiko. Paėmiau už rankos, kilstelėjau ir sakau: “Užteks.” Tačiau, jis tik numojo ranka ir nebando judintis. Sakau: “Duok šautuvą, panešiu, tik neatsilikime nuo savųjų.” Pakratė galvą, pratarė: “Gal nepražūsiu.” Jis mokėjo rusų kalbą. Tačiau man atrodė, kad tas jo neišgelbės. Ilgiau pasilikti su juo jau nebegalėjau. Naktis, tamsu. Pasimesiu ir aš. Pamojau ranka: — “sudiev, laikykis!” Pažiūrėjau liūdnom akim — tikriausiai matėmės paskutinį kartą. Taigi nuo grupės nubyrėjo jau penki lietuviai, o dar tik pati pradžia. Tačiau, tikėtis ko nors gero nebuvo ir mums, likusiems.

Pasivijau draugus. Jie buvo jau gerokai nužygiavę. Klausia — kur buvau taip ilgai užkliuvęs. Manę, kad jau muilą nešiau — pasprukau. Apie muilo nešimą, tikrai, nepagalvojau, bet kur buvau užkliuvęs, tai nepasakiau. Nenorėjau ūpo numušti, kuris ir taip jau buvo labai numuštas.

Sutinkame mažus karių dalinėlius — traukia fronto link. Atrodo, mes jau tolokai atsiplėšėm, šaudymas darosi vis tylesnis. Mane pradeda kamuoti nuovargis. Jau visa para, kai nieko nevalgę. Taip beslenkant, sulaiko mus Luftwaffe viršila, persimetęs automatą per petį. Uniforma visa dulkina. Klausia — kas esame ir kur traukiame? Sakom: “Lietuviai, pasprukom iš to katilo” — parodom ranka į liepsnojantį dangų. Kiek palūkėjęs, klausia: “O prie kokių patrankų esate apmokyti?”. “Pagrindiniai prie 3,7 cm”, atsakom. — “Labai gerai, man tokių ir reikia!”. Vedasi mus tamsoje.

Kiek paėjus klausiamo, kur galėtume gauti kiek užkąsti. “Esame labai alkani!”. Viršila mostelėjo ranka: “Gausite”. Po trumpo laiko atsiduriam prie tokio mažo, mūrinio namo. Toliau matosi sodai, medžiai. Praslenkame pro namą ir atsiduriam tiesiai į patrankas. Gerai užmaskuotos, o dar tamsoje, tai beveik nematyti. Kiek galiu išžiūrėti, matosi įkastos trys patrankos. Aš ir dar du lietuviai pakliūvam prie pirmosios. Ten randame kokius 4 vokiečius. Jie visi, sukritę ant žemės, pusiau miega. Atrodo, jie pavargę nemažiau už mus.

Gavome po kepaliuką duonos, užkandome ir nepajutome, kaip ir mes sukritome ant žemės. Naktis šaltoka, bet pasiraivai, pasiraivai, pasitaisai ir vėl miegi.

Nežinau, kaip ilgai teko miegoti. Jaučiu stiprų bakstelėjimą į šoną. Praveriu akis — dar tamsoka, bet girdžiu, kaip vokietukas sako: "Los, Mann, los. Ivanas čia pat!" Griebiau pirmą pasitaikiusį šautuvą, šalną ant galvos ir klausomės. Girdėti, kaip visai netoli rusai rėkauja. Patyliai visi išlindome toliau nuo patrankų ir sugulėm. Visos patrankos buvo užtaisytos išsprogdinti. Mat, neužteko šovinių. Laukė sunkvežimių, bet nesulaukė. Žybtelėjo ugnis, trenksmas, ir patrankos išlėkė į orą.

Rusai tuoj pat atidengė kulkosvaidžių ugnį. Mes, prisispaudę prie namo kampo, kiti, sulindę į apkasus, atidarėme ugnį. Matau, kaip vienas vokietukas suklumpa, bet staiga atsikelia ir neria už namo. Viršila mostelėjo ranka. Namo priedangoje saugiai atsitoliname nuo ugnies. Traukiame miško link. Likę vokiečiai pasuka trupučiuką kairėn, mes, vedami viršilos, dešinėn. Miškas atrodo nelabai senai bombarduotas. Matosi sudaužytų gurguolių, negyvų arklių. Sutinkam daugiau besitraukiančių Wehrmachto karių. Visi atrodo labai nuliūdę. Skubame, kiek galėdami. Prieiname mažą ežerą. Paėjus toliau, ežeras labai susiaurėja. Mus lydi vis kažin kokie sprogimai. Atrodo, rusų lėktuvai primėtė pilną mišką tokių mažų bombų, ar kas tai panašaus, bet, laimei, mūsų nei vieno nepalietė. Perbėgame per tiltą. Tiltas užminuotas ir paruoštas susprogdinimui. Prie jo budi tik keturi kariai. Aišku, keturi kariai rusų veržimosi nesulaikys. Nėra nei barikadų. Nors vieta gintis kuo puikiausia. Iš abiejų pusių tokios pelkės, taigi netūrali užtvara prieš tankus. Turint kuopą karių, galėtų laikytis. Kitaip ruskiai lips ant kulnų. Tačiau, rūpintis nereikėjo — tiltas išlėkė į padanges. Bent taip Wehrmachtas bando prilaikyti bolševikų veržimąsi priekin.

Po kiek laiko dasimušėm iki tokių barakų. Čia, matyti, koks tai mažas susisiekimo punktas, taip pat ir karinė ligoninė. Grioviuose matosi prigulusių daug karių. Kiti sulindę į priešlėktuvinę slėptuvę. Mes, lietuviai, sugulėme kitoje kelio pusėje, stadijone. Viršila nuėjo apsižvalgyti, greičiausiai, gauti naujų nurodymų.

Oras toks puikus, saulutė taip maloniai šildo. Rodos atsigultum ir užmigtum. Kad bent valandą gautum ramiai pamiegoti. Juk jau dvi naktys praleistos visai beveik be miego ir be padoraus pavalgymo.

Pradedame apsižvalgyti, susipažinti su aplinka. Kaip sakiau, čia buvo barakai, ligoninė, sužeistų matėsi visur. Ant kalnelio, dešiniau, įkastos priešlėktuvinės patrankos. Jas aptarnauja tokie jaunikliai, kaip ir mes.

Viršila sugrįžo labai liūdnas. Sužinome, kad Berlynas apsuptas — esame katile. Turimomis

jėgomis prasimušimas nėra įmanomas, bet viršila, matyt, norėdamas pakelti ūpą, sako: "Nenusiminkime perdaug. Ateina Venko armija, pralauš apsupimo žiedą ir mus išlaisvins. Dabar, svarbiausia, kiek galint ilgiau išsilaikyti turimomis jėgomis ir prilaikyti rusų žygiavimą, kad laimėjus laiko". Žinoma, mes tuo tikėjome. Visi apsuptieji tuo tikėjo. Laukėme Venko armijos, kaip alkanas duonos. Deja, nesulaukėme.

Rusai stengėsi paimti Berlyną kuo greičiausiai. Metė nesuskaitomas divizijas, tūkstančiai tankų puolė, daužė Berlyną ir jo gynėjus. Artilerijos ugnis būdavo tokia baisiai stipri, kad beveik negalėdavai kvėpuoti, nes oras atsiduodavo karštu parako kvapu. Kariai, kurie patyrė tokios baisios ugnies ant savo sprando, tai žino. Vokiečiai prieš tokią rusų masę nieko natūrėjo priešpastatyti, tik tai šautuvus, kulkosvaidžius. Didžiausias ginklas, tai panzerfaustas. Labai daug rusų tankų paklojo tie panzerfaustai. Artilerijos visai nebuvo. Bent aš jos nemačiau ir jokios paramos nesulaukėme. Tiesa, buvo vienas, kitas, tankas.

Visai netoli mūsų, matosi, skrenda mažas lėktuvas. Nelabai augštai. Lėktuvas išmeta du parašiutininkus. Matosi, kaip jie krinta visai netoli mūsų. Tai, tikriausiai, artilerijos ugnies nustatytojai. Girdisi daugiau lėktuvų skrendant. Nagi, vėl, atleikia trys eskadrilės bombonešių. Skrenda tiesiai ant mūsų. Spėjame — mes bombas ar nemes. O, Dieve, Tu mano! Matosi, kaip pirmoji eskadrilė paleido savo bombas. Krin ta tiesiai ant mūsų. Prispaudėme prie žemės, kiek tik galėdami, ir laukiame. Dabar tai galas! Sprogimai didžiausi, žemė dreba. Apmėtė mus žemėm. Bet, stebuklas, niekas nenukentėjo! Vienam lietuviui tesužeidė pirštą. Jo ranka buvo uždėta ant mano šalmo. Bombos uždegė barakus, taip pat — ir ligoninę. Sužeistieji kariai šaukia, šoka pro langus — kur kas gali. Kitus bando išnešti lauk, bet matosi, kaip ugnis nesulaikomai plečiasi. Keli kariai pagriebė žarną, bando dar prigresinti, tačiau, viskas veltui.

Nuo kalniuko vokietukai neša savo sudraskytą draugą. Jo šonas visai išplėštas. Ligoninė dega, jokios pagalbos nėra. Tikrai baisu! Viena patranka, matosi, visai iškelta iš lizdo. Mūsų viršila pakilo, o mes sekame paskui jį.

Mes pakilome ir tuo pačiu momentu pasigirdo rusų: "Ura!" Visai netoli girdisi: "Ura!" Ir vėl: "Ura!" Jausmas, tai tikrai nekoks. Karininkai renka pavienius karius, bando organizuoti gynybą. Mus viršila veda visai pamažu, rodos, kiekvienu momentu mes į kautynes.

Pagaliau, kiek atsitoliname. Sutinkame visai jaunus Wehrmachto karius, traukiančius kauty-

nių link. Sustojame prie būrelio karių. Visi kažką apžiūrinėja. Nagi, tie rusų parašiotininkai pagauti. Jų likimas, tai aiškus. Traukiame vis gilyn į miestą. Sutemus atsидūrėme, atrodo, pačiame miesto centre. Išblaškyti kariai traukia iš visų pusių. Apsistojame dideliuose, mūriniuose pastatuose. Atrodo, kad būta valdiškos įstai-gos, o dabar paversta karių surinkimo punktu. Čia gavome kiek užvalgyti. Taip skanu! Juk nevalgę visą dieną.

Sugulame ant grindų, berods, penktame augšte. Laimei, grindys ištiestos kilimais, tai jautėmės kaip pataluose. Auštant mus pažadi-no baisus riksmas. Rėkia vokiškai: "Aš nekaltas, aš nekaltas!". Pažiūrime pro langus — varo du civilius. Tikriausiai šnipai, tai ir sulaukia šnipų likimo.

Gavome kiek maisto, pasipildėme šovinius ir traukiame su tuo pačiu viršila. Kiek paejė-jus, sulendame į rūsį. Visi rūsiai perpildyti ci-viliais. Tamsu, tvanku. Prašo jie mūsų valgyti. Ką darysi — turėjau gabaliuką dešros — atida-viau, bet, kitame rūsyje sugriebiau kepalikuą duonos. Sakau, bus skanu su sviestu.

Taip mes rūsiais traukėme per ištisas gat-ves, vis lemputėmis pasišviesdami, pagaliau, iš-lindome prie kanalo. Vieni sulendame ant til-to, už barikadų, kiti pasiliegame tarpduryje. Čia jau užėmę savo pozicijas ir daugiau karių. Ki-toje kanalo pusėje matosi kareivinės. Jos jau apšaudomos iš minosvaidžių, bet, atrodo, apšau-do vokiečiai. Taip begulint už barikadų, prisi-stato karininkas, paima mus ir kelis vokiečius ir sako: "Kareivinėse yra likę daug maisto. Ei-sime atsinešti". Perbėgame per tiltą. Kareivinėse randame mažą vežimėlį. Maisto sandėlis pilnas visokių gėrybių: cukraus, vyno, konservų. Skuba-me dėti į vežimėlį, bet mus vis ragina: "Grei-čiau, greičiau!". Nespėjome vežimėlin prisidė-ti gėrybių, kai karininkas sušuko: "Los, Mann, los!" Išbėgę iš rūsio matome, kaip likę už bari-kados tik moja, tik moja, kad skubėtume. Ne-šame muilą per tiltą. Pasirodo, rusai jau buvo dasimušę iki kareivinių, buvo jaunet jų rajone, o mes dar vis jieškojome maisto. Gražiausia, bolševikai būtų mus užklupę rūsyje!

Girdėtis tankų ūžimas, kas minutę vis gar-siau ir arčiau. Rusai bando tankais prisiartinti prie tilto. Mums matomumas blogas. Namai de-ga, dūmai sudaro gerą uždangą. Sugulame už barikados. Panzerfaustai paruošti. Turime du lengvus kulkosvaidžius. Prie vieno—Wehrmach-to, prie kito — Luftwaffe karys. Užpakalyje mūsų yra daugiau karių. Tai pastiprinimas. Ru-sai, nieko nelaukdami, iš kitos kanalo pusės ati-daro ugnį. Girdime, kaip kulkos lekia virš gal-

vų, kitos atsimuša į barikadą. Mes atsakome tik kartas nuo karto. Vokiečių ugnis pila daugiau-sia iš mūsų užpakalinės linijos. Mat, jie iš pir-mo ar antro augšto geriau mato. Trata kulko-svaidžiai be perstojimo. Rusai dar nemeta tan-kų barikados pramušimui. Matyt, laukia artileri-jos pagalbos.

Vakarop mus atitraukė nuo barikados ir pristatė prie priešlėktuvinių patrankų, o mūsų vietą užėmė saujelė vokiečių. Paruošėm pa-trankas, užkėlėm ant priekabų, sukrovėm amu-niciją, kurios buvo labai maža. Visą naktį ru-sų artilerija nedavė ramybės. Apšaudė mus, taip, apygraibom. Auštant pajudėjome: trys patran-kos ir apie 30 karių. Vienu tarpu pralindome visai pro ruskių nosis. Bandome atitolti bent kiek nuo fronto, bet atrodė, rusai jau spaudžia iš visų pusių.

Po kiek laiko apsistojome tokiaime parke-lyje. Nelabai didelis, iš visų pusių apsuptas di-džiulių pastatų. Visi tuojau kibome į darbą — reikia patrankas įkasti. Taip kasėme beveik visą naktį, be miego. Patrankos svarbiau, kaip miegas. Aplinkui vis dundėjo. Visas Berlynas nušviestas gaisrų. Karių matosi visokiomis uni-formomis. Būreliais surinkti, apginkluoti pan-zerfaustais, kulkosvaidžiais ir metami į kauty-nes. Panzerfaustas buvo didžiausias vokiečių ginklas, juo daug tankų rusam nukepė. Sužeis-tų karių matosi visur. Kas dar pajėgia, savomis jėgomis traukia į artimiausią lignoninę, o sun-kiau sužeistus, patys kovos draugai tempia. Sa-nitarinis patarnavimas buvo visai jau pakrikęs. Patys kariai suteikdavo pirmąją pagalbą. Kiek-vienas turėjome bintų ar tvarsčių.

Auštant jau buvome pasiruošę. Patrankos į-kastos taip, kad galima šaudyti į tankus ar lėk-tuvus. Su aušra užskrenda rusų lėktuvai. Ap-link sprogimai, dulkės. Sugulame prie patrankų ir laukiame, kada užmes. Ugniai atidengti ko-mandos nėra. Teisybę pasakius, mes tų lėktuvų visai nematome. Rusai, matyt, labai žemai skrenda. Be to, dideli pastatai dengia matomu-mą.

Kelios bombos sprogo visai netoli vienos pa-trankos. Nemažai sukretė karius. Puolimui mi-nutei aprimus, bandome apsižiūrėti nuostolius. Laimei, nei vienas nenukentėjome. Tik klausi-mas, ar viena patranka beveiks daugiau. Kari-ninkas moja ranka, kad perneštume amuni-ciją prie kitų patrankų. Tuo tarpu užskrenda ki-ta lėktuvų banga. Nešame visi muilą prie di-džiųjų pastatų. Sulendam mes, lietuviai, tarpdu-ryje. Ten saugu nuo bombos.

(Bus daugiau)

Įtvirtinimų reikšmė kare

Strateginis įtvirtinimų panaudojimas krašto gynybai yra dviem atvejais nepateisinamas: pavojinga pasikliauti vienu kuriuo ginklu, ant kurio būtų grindžiamas saugumas (natūralinės - gamtinės sąlygos, pirmavimas technologinėm priemonėm, politiniai ar diplomatiniai). "Ne Maginot linija neatlaikė vokiečių smūgio, bet prancūzų galvosena" (W. G. Steward — Fortifications in Theater of Operations). Laikas, technologija ir žmogaus genijus nesustoja, gi, įtvirtinimai, su mažu pramatymu rytojui, pastoviai sustoja vos patvirtinus projektą popieryje.

Įtvirtinimai skirti vien tik gynybai, savo paskirties irgi nepateisina — įtvirtinimai panaudotini jėgų telkimo priedangai, kilnoti rezervus ir tiekimą. Žvelgiant į priešo strateginių įtvirtinimų panaudojimą gynybai, studijuotinos galimybės įtvirtinimus panaudoti ir puolimui.

1914 m. vokiečiai, nepajėgdami praeiti prancūzų rytinių įtvirtinimų, kautynių svorį perkėlė į vakarus. Gen. J. J. C. Joffre priedangoje fortų perkėlė apie du trečdalius gynybos jėgų į kairįjį sparną, tikėdamasis Marnos kautynėse suduoti lemiamą smūgį.

Vokiečiai, 1906 m. nustatytu Schlieffeno planu, numatė lemiamą smūgį dešiniuoju sparnu, tačiau 1914 m. Marnos kautynėse buvo sutelkę tik du trečdalius jėgų, nes didelę dalį jėgų pareikalavo kairysis Vakarų fronto sparnas ir Rytų frontas.

1940 m. Maginot linija turėjo daug daugiau privalumų palyginus su 1914 m. (Reinas buvo įjungtas į gynybą), tačiau prancūzų - britų jungtinės jėgos vakariniame sparne nesudarė nė pusės reikiamų jėgų, kad atlaikytų vokiečių spaudimą. Įtvirtinimai nebuvo skirti sutaupymui gyvosios jėgos, kad ją panaudojus krtiškoje vietoje: "... kam reikalinga Maginot linija, jei negalima sutaupyti gyvosios jėgos, jei jos priedangoje negalima sutelkti priešpuoliui rezervų..." (W. S. Churchill — Their Finest Hour, 1949).

Prasidėjus vokiečių puolimui, padidinus prancūzų jėgas 22 belgų ir 10 olandų divizijom (prie 103 prancūzų divizijų), sąjungininkai lemiamoje kryptyje teturėjo tik 62 procentus jėgų, palyginus su Marnos mūšio — 72 procentais (dešiniame sparne). Tuo tarpu, vokiečiai savo padėtį pagerino: 1914 metais gen. Helmuth

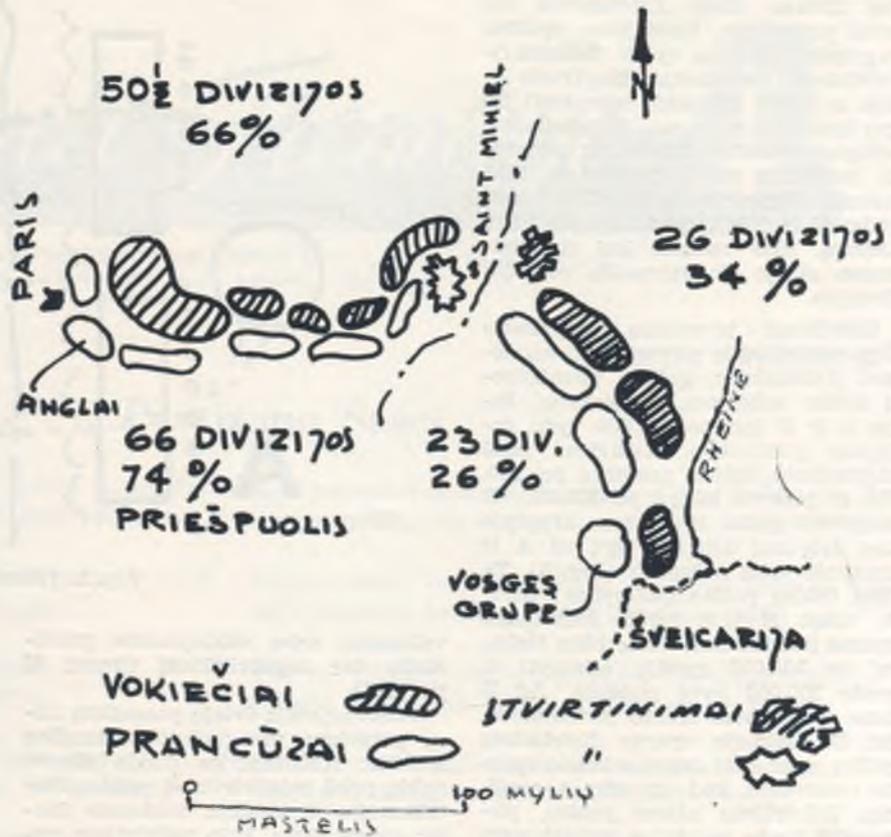

Fig. 1. Kariuomenių telkiniai Vakarų fronte, 1914 m.

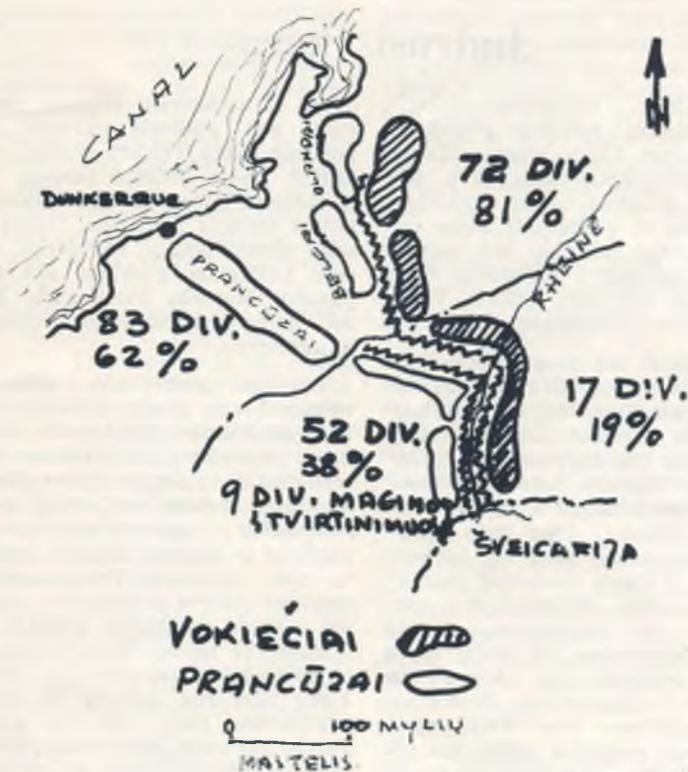

Fig. 2. Vakarų frontas 1940 m.

von Moltke turėjo įtvirtinimus tik prieš prancūzus, kairiajame sparne, pagrindinį puolimą vykdė dešiniau įtvirtinimų; 1940 metais Ziegfriedo linija ir Reino upė leido sumažinti jėgas kairiajame sparne. Pagrindiniam smūgiui vokiečiai sutelkė 81 procentą, palyginus su 66 procentais 1914 metais. Ziegfriedo linija atliko savo uždavinį ir dviejų savaičių kare prieš Lenkiją 1939 metais, kai įtvirtinimuose sėdėjo tik antraeilės vokiečių divizijos.

Grindžiant istoriniais patyrimais jėgų santykiai ir pirmenybės, naudojant įtvirtinimus, galima pavaizduoti dviem schemom. Daleiskime, šaly A ir B turi po 300,000 vyrų, tolygaus ginklavimo. Kiekviena pusė pagrindinė linijon pastatys po 200,000 ir rezerve laikys po 100,000. B nusprendė pulti. B puolimo kryptyje turi dvigubai daugiau jėgų už A ir kautynės vyks A žemėje (Fig. 3). Tačiau, tokias pačias galimybes turi ir A, užtat B turi turėti kairiajame sparne įtvirtinimus, kurie būtų tinkami su 100,000 gynėjų atlaikyti A pusės 200,000 vyrų puolimą. Jei B šalis turėtų viso fronto įtvirtinimus, tai iš dešiniojo sparno įtvirtinimų galėtų panaudoti dalinius kairio sparno rezervams, kad atremtų A puolimą. Įsitvirtinus abiem pusėm, pirmenybė tenka aukščiau pradėjusiam

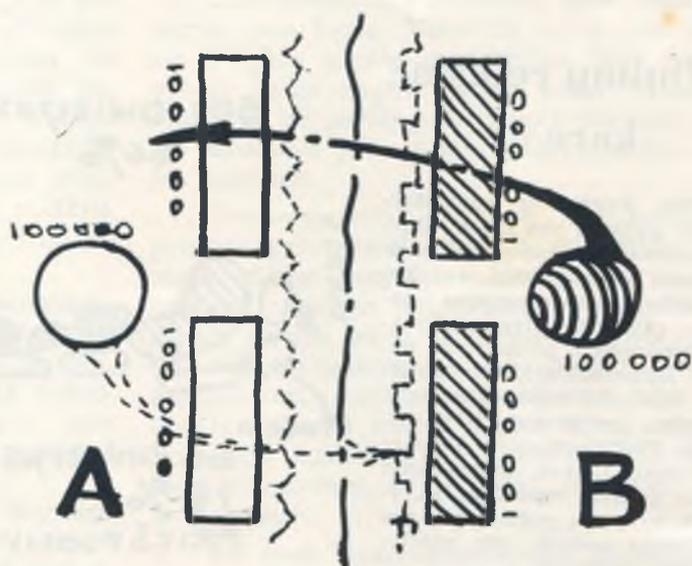

Fig. 3. Įtvirtinti frontai

veiksmus, arba užklupusiam priešininką dar neįsitvirtinusių (įmant šį pavyzdį)

Vadovaujantis dviejų pasaulinių karų patyrimu, yra galimos sekančios išvados: fortifikacijos duoda pirmenybių prieš neįsitvirtinusių priešą; fortifikacijos reikalauja mažesnio kiekio gyvos jėgos, kaip neįtvirtinta gy-

nyba; fortifikacijos padeda stabdyti priešo judesį — susidaro laiko sutelkti priešpuolį smūgio kryptyje; fortifikacijos dengia jėgų telkimą puolimui; abiem pusėm įsitvirtinus, pirmenybė tenka tai pusei, kuri anksčiau sutelkia jėgas pagrindiniam smūgiui.

B. B

Judrusis karas

Zaibinio karo (Blitzkrieg) doktrinos pradininku, reikėtų pripažinti gen. Karl von Clausewitzą: "Tauta privalo mobilizuoti visas savo pastangas ir išteklius tikslu sunaikinti priešų jėgas ir padiktuoti savo valią priešininkui, kai jau yra galutinai nuspręsta eiti į ginkluotą susidūrimą. Tai turi būti atlikta vienu mūšiu, telkiant stipriausią smūgį".

I Pas. kare, kai frontai stabilizavosi, ši Clausewitzo doktrina atrodė dar nenusistovėjusi. Kai 1916 m. lapkričio mėn. atrodė, kad puolamieji veiksmai jau bus atgyvenę, britų kapitonas A. Martelis rašė apie netolimos ateities būsimus karus, kuriuose tankų daliniai veiks kaip laivynas vandenynuose. 1917 m. birželio mėn. gen. Fulleris paskelbė manevrinio karo idėją, išryškindamas mechanizuotų ir motorizuotų dalinių veiksmus kautynėse. Tų pačių metų pabaigoje vokiečių gen. Hugo von Freitag - Loringhovenas, brošiūroje "Folgerungen aus dem Weltkrieg", pabrėžė, kad pozicinis karas yra tik laikino pobūdžio, buvusiose apystovose, ateities karuose pagrindė bus ju-

desys ir manevras. 1918 m. gegužės mėn. gen. Fulleris paruošė detalų puolimo planą Vakarų fronte, panaudojant greito judesio tankus, lydint ir remiant juos aviacijai: tankai sutelktu smūgiu pralaužia frontą, juos seka pėstininkai ir kavalerija su savais taktiniais ginklais. Šis planas pasiekė Maršalą Ferdinandą Fochą, bet nebuvo panaudotas vokiečiams kapituliuavus.

Trumpai peržvelkime kaip buvo vykdomi ano meto puolimai. 1915-1917 m. Vakarų fronto armijos puolimą pradėdavo su kelias dienas trunkančiu artilerijos parengimu, — naikinant prieš artilerijos ir kulkosvaidžių ugniavietes, atsparos punktus ir darant spragas spygliuotų vielų užtvarese. Toks parengimas duodavo progos priešininkui numatomo puolimo parengimo kryptimi, telkti rezervus priešpuoliui. Puolimo metu pėstininkai neaplenkdavo nesunaikintų atsparos punktų ir išlikusių priešininko jėgų, bet, be sunkių ginklų paramos, kaudavosi prieš pozicijose nesiverždami jo užnugarin. Puolančiųjų dalinių vadai, dažniausiai

nesiūsdavo rezervų padėti priekiniams sėkmingai besiveržiantiems, galutinai palaužti pasipriešinimą, nerizikuodami visišku nepasisekimu. Šį tradicinį puolimo būdą atmetė gen. Oskaras von Hutier, 1917 m. spalio mėn. 3 d. Latvijos fronte: perėjęs Dauguvą, jis apsupo ir paėmė Rygą, paimdamas 9,000 rusų nelaisvėn. Tai atliko be artilerijos parengimo, tik staigiu judesiu, nelauktoji vietoj, slapta sutelkdamas jėgas. Vėliau šis būdas buvo vadinamas "Hutier taktika". Reikia pastebėti, kad jis puolimą vykdė naktį, apeidamas prieš pasipriešinimo punktus ir verždamasis užnugarin.

Gen. von Hutier idėją greit pasisavino gen. John Pershingas ir gen. Erich F. Ludendorffas. Hutier taktika buvo pasekminga prieš italus prie Caporetto, 1917 m. spalio mėn. ir 1918 m. vokiečių puolimuose Vakarų fronte. Po I Pas. karo britas Liddell Hartas dėstė teoriją, kad puolimo pasisekimą turi vystyti tankų ir motorizuotų dalinių junginiai. Hartas išstūmė kavaleriją visiškai iš puolamų kautynių sudėties.

1932 m. Fulleris paskelbė detaliuotą doktriną šarvuotų dalinių veiksmams (nukelta į virš 3 psl.)

Šiuos puslapius spausdinant mus pasiekė liūdna žinia, kad Redaktorė E. Petrauskaitė, po trumpos ligos, pasimirė Čikagoje.

PETRONĖ ORINTAITĖ

Partizano Sesei

Nedainuoki, sese, miela, posmo gaidą gaudžią: Kas pavasarij bijūnai, kvapios mėtos želia, brolių širdys žalioj girioj gyvą žodį siaudžia... mirga gėlės, žalumynai — tai našlaitės daliai...

Amžių amžiai mūsų žemėj sėjo dirvon kraują, Meilės auką — jauną širdį — gyvo kraujo lašą ir daigino, ir sūpavo saulė javą naują... tavo kraičiui brolių mirtys vėliavon įrašė...

Mėlynuoja lino veidas, veši vasarojai ir žilvičiai auksu žėri, ažuolai keroja. Tai ne liūdėsi, ne gėlą, sese, man dainuoki — šviesią gaidą link padangių volungė tesuokia!

Nemuno, Nevėžio vilnys skaidrią giją šnara, Dobilą, rūtelę žalią sau kason įpynei: o naktovidžio žvaigždynai verpia baltą skarą... karžygių daina nemiršta niekados tėvynėj...

ŠAULĖS MOTERYS KULTŪRINĖJ SAVAITĖJ — DAINAVOJ

LŠST jub., 50 metų sukakties proga suruoštoje stovykloje — kultūrinėje savaitėje — Dainavoje dalyvavo ir gražus skaičius moterų.

Atvykus pirmą paskaitų dieną, radau tolimiausią viešnią iš Bostono sesę Stašaitienę, keletą Čikagos sesių ir būrį detroitiečių. Čikagiškės Daiva ir Galinda šilingaitės stropiai aptarnavo spaudos stalą, kur buvo galima išgyti jūb. ženklelius ir šaulišką spaudą. Detroito sesės stropiai padėjo broliams įvairiuose tvarkymo darbuose.

Po paskaitų turėjome savo pasitarimą, vakare dalyvavome greta stovyklaujančių skaučių - skautų lauže. Sesės buvo patenkintos stovykla, miela buvo stebėti jų gerą nuotaiką.

Savaitgaliui susilaukta gausesnio skaičiaus moterų. Dėka veiklios Čikagos moterų šaulių vadovės St. Cecevičienės, atvyko gražus būrys čikagiškių, dauguma jų tautiniais rūbais, iškilmingai pasipuošusių. Taip pat dėka energingo Kanados šaulių rinktinės pirm. St. Jokubaičio, susilaukėme ir Kanados sesių, kurios uniformotos, pilkais, naujai išgytais, kostiumėliais labai tvarkingai, gra-

žiai atrodė. Suvažiavo ir detroitiskės — negalėjusios visą laiką stovyklauti. Jų tarpe dvi jūrų šaulės su naujai išgytomis uniformomis, mėlynais kostiumėliais, taip pat darė labai gerą išpūdį.

VI. Pūtvio, Baisiojo birželio ir Partizanų iškilmingo minėjimo metu paskaitą apie baisųjį birželį skaitė sesė St. Kaunelienė, nušviesdama visus žiauriausius komunistinius metodus, kokius jis vartoja savo režimo laimėjimui.

Iškilmingo minėjimo metu apdovanojoms sesėms: St. Cecevičienei, iš Čikagos, St. Pranienienei ir M. Sims, iš Detroito, S-gos pirmininkas prisegė Šaulių žvaigždes ir įteikė pažymėjimus. Sesei Em. Petrauskaitei, šiuo metu sergančiai ir negalinčiai mūsų tarpe būti, s-gos pirm. VI. Išganaitis Šaulių žvaigždę pasirūpino įteikti anksčiau.

G. Viskantienė paskaitė J. Degutytės eilėrašį "Tėvynė".

Padėkota Centro Valdybai už suteiktą Skaučių Seserijai garbę, apdovanojant VS v. s. M. Jonikienę Šaulių žvaigžde, ką VS ir Vadija laiko visos Skaučių Seserijos darbo įvertinimu.

Po minėjimo turėjome sesių pasitarimą, nes visoms buvo miela ar-

čiau susipažinti, pasitarti rūpimais klausimais. Plačiau buvo diskutuojamas uniformų klausimas. Bendras visų pageidavimas buvo: palaidas kostiumėlis ir balta bliuskutė. Daugumai patiko Toronto sesių pilkas kostiumėlis ir kepuraitės tos pat spalvos. Čikagiškės sesės pasisakė už mėlyną kostiumėlį. Jūros šaulės, tikime, prie savo gražių mėlynų kostiumėlių pasiliks.

Aktyviai sesės dalyvavo ir jubilėjiniame lauže, prisidėdamos prie programos. Sesės poetė M. Sims ir Kanados atstovė M. Valiulienė, kartu su S-gos pirm. VI. Išganaičiu, Dainavos stovyklos vyr. šeimininku dr. Ad. Damušiu ir šaulių stovyklos viršininku V. Tamošaičiu, uždegė jūb. Joninių laužą. Didingai nuskambėjo "Lietuva Brangi". Paskaičiau savo kūrybą — "Aukso Sukaktis".

Pasveikinti Vardo Dienos proga ir Kanados sesių Iz. Navickienės ir Z. Jonikienės visi lauže dalyvavusieji Jonai buvo papuošti gėlėmis.

Detroito jaunosios šaulių pagalbinkės R. Kaunelytė, R. Putriūtė ir D. Gaižutytė išpildė akt. D. Juknevičiūtės paruoštą montażą "Stovėjau Parimus".

J. Petrausko paruoštame montaże "Sudiev Motule" dalyvavo ir Či-

kagos sesės, S. Petrauskienė — buvusi ilgametė Čikagos moterų šaulių vadovė, ir A. Markuzienė.

V. Tamošiūno paruoštose "Senovės Augštaičių Vestuvėse" dalyvavo detroitieškės šaulės: D. Petronienė, L. Mingėlienė, O. Josiukienė, M. Šimkienė ir St. Miltakienė.

Nedalyvavusios programoje jungėsi į bendras laužo dainas, pridavė šauliškos dvasios, geros nuotaikos, kad laužas ir visa ši šventė būtų miela ir ilgai neužmirštama.

Mūsų brangiosioms sesėms: S-gos garbės narei buv. ilgametė moterų šaulių vadovė Sofijai Mantautienei ir "Šaulė Tremtyje" redaktorei Em. Petrauskaitei, buvo pasiūsti iš stovyklos sveikinimai.

Mes Jūsų labai pasigedome ir prašome Augščiausiojo geros sveikatos ir jėgų, kad dar ilgai galėtume drauge šaulišką darbą dirbti.

K. Kodatienė

Detroito St. Butkaus kuopos šaulių Moterų Sekcijos veikla

Birželio - liepos mėn. laikotarpyje šaulės: L. Mingėlienė, St. Pranėnienė ir J. Butkus, Punsko lietuviams pasiuntė 20 siuntinių, bendro svorio 600 svarų. Pašto išlaidas sumokėjo St. Butkaus kuopa — 160 dol.

Labai vertingus drabužius suaukojo Detroito lietuviai, o šaulės, ką rei-

kėjo, dar prieš išsiunčiant sutvarkė. Siuntiniai buvo pakuojami šaulių būstinėje, šaulės Pranėnienės rūpesčiu.

Gaunamos nuoširdžios padėkos. Tokie siuntiniai įgalina lietuvius savo vaikus leisti į mokslą ir stiprėti lietuviybėje.

Šaulės moterys stipriai reiškiasi ir kitose srityse. Dalyvauja šaudybos sporto sekcijoje, rengiant parengimus, kultūrinius subuvimus — programoje ir šeiminkavime.

Sekcija dar jauna, bet turi daug užsimojimų. Labai gražiai pasirodė šaulių kultūrinėje savaitėje Dainavoje ir, reikia tikėtis, ateityje savo veiklą dar labiau išvystys. Turi 30 narių. Sekcijai vadovauja Lidija Mingėlienė.

Detroito "Švyturio" Kuopos Jūros šaulių Moterys

Vos spėjus susiorganizuoti, jau gražiai reiškiasi. Šaulių kultūrinėje savaitėje Dainavoje, išskilingo minėjimo metu, uniformuotos stovėjo prie vėliavos.

Birželio 20 d. "Švyturio" kuopos išvažiavime, Kodačių vasarvietėje Nidoje, jūros šaulės stropiai šeiminkavo, aptarnaudamos 50 svečių.

Moterų sekcija turi 12 narių. Tikimasi, kad ateityje savo veiklą išplės ir į jūrinės Lietuvos idėjos išlaikymo sritį.

TORONTO ŠAULIŲ VL. PŪTVIO KUOPOS ŽINIOS

Kuopa, jubilėjinių šaulių Sąjungos 50 m. sukaktuvių proga, paaukojo \$50.00 Laisvės paminklo statybai, šv. Jono lietuvių kapinėse ir dalyvavo organizuotai, su kuop. vėliava, kopolyčios ir Laisvės paminklo šventinimo išskilmėse, š. m. birželio 1 d.

Š. m. gegužės 17-18 d., atžymint 50 metų šaulių Sąjungos jubilėjų, Kanados š. rinktinės šventėje, Hamiltone, įvykusiose tarpkuopinėse šaudymo 22 kalibr. varžybose, dėl rinktinės valdybos pereinamosios taurės, laimėjo mūsų kuopos ekipa, kurią su darė šauliai: J. Budrevičius, G. Daugėla, A. Navickas, V. Keturakis ir ats. J. Astrauskas. Individualinėse varžybose, šaulių Sąjungos Centro Valdybos ženklui gauti, sąlygas išpildė š. J. Budrevičius, kuris šaudymo vadovo yra pristatytas apdovanojimui.

Kuopos sekretorės š. R. Daugėlienės rūpesčiu, kuopa papiginta kaina įsigijo elektrinį rotatorių ir tuo būdu palengvina valdybai palaikyti ryšį su šauliais, išleidžiant specialius biuletenius.

Kultūrinėje savaitėje — Dainavoje, po pasitarimo, su savo vadove viduryje.

Nuotr. K. Sragausko

Šaulio ir visuomenės veikėjo J. Če-
sėno sūnus Algirdas įstojo į Kana-
dos kariuomenę ir tarnauja karo
aviacijoje.

Šiais metais kuopos ir Kanados
šaulių rinktinės p-kas š. St. Jokubai-
tis paminėjo savo 50 metų amžiaus
ir 30 metų visuomeninės veiklos su-
kaktis. Susidaręs komitetas suruo-
šė jam pagerbtuves, kuriose atsilan-
kė daug svečių ir šaulių. Sveikino
jį žodžiu draugai ir organizacijų at-
stovai, o taip pat daug sveikino raš-
tu, tarp kurių ir Kanados minis-
teris pirmininkas, nes sukaktuvi-
ninkas dalyvauja ir Kanados politi-
niame gyvenime, liberalų partijoje.
Linkėtina nepavargti sukaktuviniukui
ir toliau, reiškiantis visuomeninėje
veikloje.

Š. m. birželio 15-22 d.d. šaulių Są-
jungos Centro Valdybos jubilėjinėje
"Dainavos" stovykloje dalyvavo 15
kuopos šaulių su kuop. p-ku š. St.
Jokubaičiu priešaky. Įvykusiose lais-
vose šaudymo varžybose (22 kalib.)
kuopos šaulys A. Navickas laimėjo
pirmą vietą. Moterų šaudyme pirmą
vietą taip pat laimėjo kuopos šau-
lė I. Navickienė.

š. P. G.

Stasio Butkaus Detrito šaulių kuopos moterų sekcijos
vadovė Lidija Mingėlienė, vaišių parengimų vadovė
Valerija Šulcienė ir šaulių būstinės "Ramovės" globėja
Stasė Pranėnienė.

NETEKOME BRANGIOS SESĖS EMILIJOS

Jau bespausdinant šitą numerį atskrido labai liūdna
žinia, kad mūsų mylima, brangi sesė EMILIJAI PETRAUS-
KAITĖ — Šaulės Tremtyje redaktorė, po trumpos, sunkios
ligos iškeliavo amžinybėn. Nežinomi niekam Dievo skirti
gyvenimo keliai, bet kad taip netikėtai ir greitai neteko-
me savo brangiosios sesės Emilijos mums visoms labai
liūdna, kurios tik ją asmeniniai ar iš jos vedamo Šaulės
Tremtyje skyrelio pažinome. Ji dar taip buvo reikalinga
mūsų sesių ir visos Šaulių S-gos šeimai.

Su giliausiu širdies skausmu, kol surasiu kitą sesę, lai-
kinai jos pareigas — Šaulės Tremtyje redagavimą — per-
imu ir visą medžiagą prašau siųsti mano vardu: K. Koda-
tienė, Nida Resort, Linden, Mich. 48451

Šaulės Tremtyje redaktorei, mūsų brangiai sesei
EMILIJAI PETRAUSKAITEI
mirus, nuoširdžiai užjaučiame jos sesutę Sofiją
ir svainį Juozą Graužinius, visus kitus gimines
ir kartu liūdime.

*Moterų šaulių vadovė ir
visos šaulės moterys*

L.S.S.T. centro valdybos narei ir "Šaulės Trem-
tyje redaktorei sesei šaulėi

EMILIJAI PETRAUSKAITEI

mirus, jos giminėms ir artimiesiems reiškiamo
brolišką užuojautą ir kartu liūdime.

D.L.K. Kęstučio Šaulių Kuopa

Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje Centro Val-
dybos narei ir *Saulės Tremtyje* redaktorei sesei
EMILIJAI PETRAUSKAITEI
mirus, gilią užuojautą reiškiamo jos sesutei So-
fijai ir svainiui Juozui Graužiniams bei kitiems
artimiesiems ir kartu liūdime.

*Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje
Centro Valdyba*

Saulės Tremtyje Redaktorei

EMILIJAI PETRAUSKAITEI

mirus, reiškiamo gilią užuojautą sesutei Sofijai,
svainiui Juozui Graužiniams ir visiems kitiems
čia esantiems ir Lietuvoje likusiems giminėms.

*Stasio Butkaus Detrito
Šaulių Kuopa*

Saulės Tremtyje Redaktorei

EMILIJAI PETRAUSKAITEI

mirus, nuoširdžiai užjaučiame seserį Sofiją,
svainį Juozą Graužinius ir visus kitus čia esan-
čius ir Lietuvoje likusius gimines.

*Detrito Jūros Šaulių
Kuopa "Svyturys"*

LIETUVIAI KARIAI! laisvajame pasaulyje

Dienos bėga, su jomis kartu išnyksta ir mūsų tautos daug brangių tautiečių. tai, Lietuvoje, liepos 17 d. Tytuvėnuose mirė kun. Povilas Durasevičius, buvęs kariuomenės kapelionas, 4 metus išbuvęs Sibire. Čikagoje mirė plk. Vincas Sakalas - Sakaluskas.

Hynes veteranų ligoninėje mirė Antanas Chesteris, vos 20 m. amžiaus, geg. 23 d., pernai, jis buvo sunkiai sužeistas kariniuose pratimuose. Gimęs buvo Čikagoje.

Philadelphijoj, nuo išrdies smūgio, mirė Kazys Valaitis, Neprikl. Lietuvos karys, tarnavęs gusarų pulke.

Tillinsburge, Kanadoje, mirė Adomas Trečiokas, Lietuvos kar. kapitonas, sulaukęs 74 m.

Cicero mieste atsiskyrė su šiuo pasauliu Andrius Wastakas, išauginęs gražią šeimą. Priklausė Kareivių ir Dariaus ir Girėno klubams.

Korėjos karo veteranas Kęstutis Kudžma, staigiai paliko jauną šeimynėlę New Yorke.

Cicero mieste mirė sav. kūrėjas Pranas Lepertas, 75 m. amžiaus.

V. Vokietijoje mirė LS kuopų narys Stasys Ralys. Ten mirė ir Kazys Kučas, sulaukęs 57 metų. Abu laidojant patarnavo kun. Lubinas.

Birželio 17 d., Bostone, Veteranų ligoninėje mirė kun. Jonas Daunis, JAV kariuomenės kapelionas II pas. kare. Už drąsą buvo pakeltas į kapitono laipsnį.

Marinų korp. D. M. Vaikšnoras, grįžo iš P. Vietnamo į Cleveland. Kovose jis buvo sužeistas, ir apdovanotas medaliu. Netoli savo namų, geg. 21 d. Windermere stotyje, jis buvo plėšikų užpultas ir sunkiai sumuštas. Spėjama, kad tai padarė komunistiniai agentai, už tai kad jis kariavo Vietname.

Sp/ Ronaldas Rubas ir Petras Lankas, abu iš Čikagos, dėkoja iš Vietnamo, per SW Herald laikraštį, visiems, kurie aukojo pakietėlius ir įvairias dovanas. Jie jaučia, kad likę laisvoje Amerikoje žmonės juos gerbia ir nepamiršta.

Jonas Preikšaitis, "Draugo" spaustuvės tarnautojas, geg. 20 d. išvyko į JAV kariuomenę. Išleidžiant, kun. Garšva ir Spačkauskienė tarė šiltus žodžius, palinkėdami sėkmės naujoje tarnyboje ir laimingai grįžti ją pa- baigus.

Jūr. R. Jerkaitis, kurio tėveliai gyv. Čikagoje, kovoja P. Vietname, kur mažais laiveliais, ties Mekong Delta, seka priešą.

Juozas Kepalas, kuris laimingai grįžo iš P. Vietnamo, netikėtai gavo tarnybos sutarties sutrumpinimą ir jau visam parvyko į namus, Stone Park, pas tėvelius.

J. Janušas, kurio tėvai gyvena Čikagoje, išbuvęs 5 mėnesius marinių daliny ir gavęs du medalius už taiklų šaudymą, birželio mėn. 17 d. išvyko į P. Vietnamą. Linkime jam ten sėkmės!

Pranas Ponelis, V. Vokietijoje, įstojo į vokiečių karo laivyną kaip mechanikas. W. Voitkovičius, K. Viliūnas, J. Orla ir P. Gucaitis tarnauja prekybiniame laivyne, užimdami ten įvairias pareigas.

Drasius Pajeda sugrįžo sveikas ir laimingas iš P. Vietnamo į namus Čikagoje. is yra Lietuvos vyčių kuopos narys. Likusią tarnybą baigs JAV; tėveliai ir sesuo Vanda džiaugiasi, kad jis sveikas sugrįžo.

Dr. J. Jučas, gavęs kapitono laipsnį, dabar dirba P. Vietname.

Ričardas Kružikas, kilęs iš Waukegano, Ill., baigęs ryšių mokyklą, išvyko į P. Vietnamą. Visi linki jam sėkmės!

Kpt. Algimantas Šparkevičius, iš Philadelphijos, tarnaujas El Paso Tex., ilgą laiką dirbęs Korėjoje ir Vokietijoje prie raketų, dabar vėl išvyko į P. Korėją dvejiems metams. Jo brolis irgi yra pašauktas į karinę tarnybą. Kitas brolis, Adomas, jau yra atitarnavęs.

Marinas korp. Andrius Slonskis, kilęs iš Čikagos, baigęs dviejų savaičių specialius kursus, pateko į antros marinų divizijos štabą.

Kpt. R. Marcinkus, kuris buvo nužudytas prieš 25 metus, II pasaulinio karo metu, patekęs su Britani-

jos karlais į nelaisvę, buvo prisimintas Londone, kur karo aviacijos bažnyčioje buvo atlaikytos pamaldos už žuvusius, lietuvius atstovavo Lietuvos atstovas V. Balickas.

Lygiai prieš 40 m., Kaune per atentatą prieš Voldemarą, žuvo kpt. Pr. Gudynas. Čikagos spauda jį plačiai paminėjo.

Sav. kūr. P. Venclova įstojo į Čikagos LŽS skyrių ir tapo išrinktas į valdybą. Jo rašiniai spaudoje yra labai aktualūs; linkime jam sveikatos ir našios veiklos.

V. Vokietijoje, Lietuvių darbo 8591 kuopa gegužės mėn. 1 d. paminėjo savo 20 m. veiklos sukaktį. Kuopos vadas yra inž. J. K. Valiūnas. Ji stovi Schwetzingeno miestelyje.

Gediminas Gasparas, kurio tėveliai gyvena Čikagoje, vos tik baigęs fizikos mokslus, tuoj buvo pašauktas į JAV kariuomenę ir dabar yra Luoisianoje, Fort Polk, specialiaje dalinyje.

Romas Kankus, kuris ką tik baigė Vietname karinę tarnybą, parvykęs į Čikagą sukūrė šeimos židinį. Jis buvo helikopterio vairuotojas, prie lėktuvo turėjo Lietuvos Vytį. Sėkmės jam gyvenime!

Petras Laurinaitis, kurio tėvelis gyvena Čikagoje, tarnauja JAV kariuomenėje, visą laiką tarnauja Aliaskoje, netoli Sovietų Rusijos sienos. Jis yra tankistas. Į Čikagą buvo parvykęs dalyvauti savo mamytės laidotuvsė. Giliausia užuojauta Laurinaičių šeimai!

Ltn. Vytautas Paškauskas, vos tik rudenį įstojęs į JAV kariuomenę, dabar yra Fort Bening, Ga. Išeitą ROTC kursą karinė vadovybė patvirtino ir pripažino laipsnį, gautą universitete.

Leonas Rusėnas, kurio tėveliai gyvena Chicagoje, jau penki mėnesiai, kaip tarnauja Pietų Vietname, kur dirba prie raketų.

Kpt. P. Bojevas, kuris jau antrą kartą išvyko į P. Vietnamą, Čikagoje paliko du sūnelius, su žmona Dalia. Visų artimųjų ir bičiulių jam linkėjimai, laimingai ten baigti tarnybą.

S-/4 Ronaldas Junkas, kurio tėveliai gyvena Čikagoje, buvo apdovanotas P. Vietname Purple Heart ir Bronze Star medaliais už kautynių metu išgelbėjimą kito kario gyvybės. Dabar jis yra grįžęs į JAV ir toliau tęsia tarnybą Fort Hood, Tex.

Kęstutis Eidukonis, liepos 1 d. baigė Illinois universitetą ir ROTC atsargos karininkų kursą. Jis tuoj buvo pakeltas į leitenanto laipsnį ir prisaikdintas, dalyvaujant karininkams ir tėveliams.

Trejuose horizontuose

Netoli jau 30 metų, kai Lietuva išgyvena baisų laikotarpį. Tūkstančiai lietuvių nugrūsti į Sibirą, daug jų ten išmirė, virš 40 tūkstančių partizanų krito nelygioje kovoje su okupantu; tūkstančiai per bombas ir karo siaubą pateko į laisvąjį pasaulį ir čia tapo išsklaidyti po plačias šalis. Ir kur tų lietuvių šiandien neužtiksi! Australijoje, Kanadoje, Anglijoje, V. Vokietijoje, JAV, P. Vietname, Korėjoje, Indijoje, Izraelyje, Pietų Amerikoje, net komunistinėje Kuboje ir kitur jų rasi.

Siaubas okupuotos Lietuvos žemėje...

Mes, čia laisvėje gyvendami, kuriame savo ateitį, kaip kas išmanome, tačiau, likusi tauta anapus geležinės uždangos, turi priespaudoje gyventi. Koks ten gyvenimas, jau daugelis yra patyrę ant savo kailio, kiti tik matę, o dabar atvykstantieji iš tėvynės viską mums išsako.

Du kartus per metus, gegužės ir spalio mėnesiais, visi sulaukę 19 m. amžiaus jaunuoliai turi stoti į kariuomenę. Jie išskirstomi po "Matušką Rosiją", jos įvairius kampus. Motinų, tėvų ir artimųjų akys ašaras lieja, išleidžiant savą jaunimą į svetimus kraštus, tarnauti svetimoje kariuomenėje. Tokiomis dienomis, visi naujokai organizuoti suvežami į Vilnių, kur jų laukia iš įvairių rusų kariuomenės dalinių atvykę seržantai, ar karininkai. Jie pasiima "kiekvienas savo" ir išsiveža. Tas darbas atliekamas padedant sovietiniams kietuviams karininkams. Jie net kalbas išlydint pasako, pripasakodami visokių nesąmonių ir melgaysčių.

Jaunimas yra neliksmas, liūdnas, bet juk kitos išeities nėra. Kur gi dėtis? Partizanauti nebeįmanoma, neklausyti įstatymų negalima; o ištik-

rumų Sovietų Rusija, pagal tarptautines teises, okupuoto jaunimo neturi teisės imti kariuomenėn. Bet kasgi tuo reikalu šiaip protestuoja ar kokių žygių daro? Taigi, okupuotos Lietuvos jaunų vyrų, šiuo metu, Sovietų įvairiuose daliniuose yra virš 30 tūkstančių.

Dabar Kinijos raudonajam slobinui užkabinus "Matušką Rosiją", kaip filmoj neseniai čia Amerikoje rodė, tai ten tikriausiai Maskvos įsakymu bus grūdami ir okupuotos Lietuvos vyrai už Sovietiją guldyti galvas!

Lietuvio kario aimanos iš P. Vietnamo

Mes negalim pamiršti savų karių ir šiaipus, laisvame pasaulyje. Juk jau keliolika yra žuvę su tais pačiais priešais besikaudami P. Vietname. Jų išgyvenimai yra baisūs ir nelinksmi. Amerikoje mes juos, naujokus, gražiai išlydime, vieni jie vyksta savanoriais, kiti pašaukti. Nors ir čia tėvai ir artimieji apsišluosto ašaras, tačiau jos ne tokios graudžios. JAV karys yra gerai ap rūpintas, gerai paruoštas ir daugelis jų fronto nemato.

Pasiklausykim ką sako lietuvis karys iš P. Vietnamo karo lauko.

— Jau trys mėnesiai, kaip esu Vietname. Mamyte, tėveli, ir artimieji, dažnai žinau, mąstote, kaip man čia sekasi. Aš pamėginasiu kiek apie tą gyvenimą papasakoti. Čia tikras pragaras! Drėgnas oras, tvanku, beveik kiekvieną dieną lyja, o deginanti saulė neduoda ramybės. Kartais nėra nei švaraus vandens nusiprausti. Koks būtų laimingas, jei galėtum bent vieną kartą į mėnesį gerai išsimaudyti.

Uodai ir kiti vabalai gelia ir lenda į valgi. Nuvargęs ir baimindama-

sis einu miegoti. Bijau, kad naktį neužpultų priešas, išsigandęs, kad kokia nuodinga gyvatė neįgeltų. Ne, čia džiaugsmo nėra, bet juk negali kariauti būdamas namuose ir žiūrėdamas televiziją...

Bet visa tai nebūtų dar taip blogai. Daug baisiau, kai pamatai užmuštą ar sunkiai sužeistą draugą: be kojų, be rankų, be akių... Sėdžiu ir rašydamas galvoju: ar ir Lietuvoje reikėjo taip sunkiai kovoti, ginant savo žemę... Aš irgi kovojau ir jei reikės mirsiu, kad ne tik šis kraštas būtų laisvas, bet ir visas pasaulis galėtų gyventi ramy... Čia nutrūko laiško žodžiai. Užgėso jaunuolis lietuvis svetimoje žemėje, o jo tėvelis, palikęs ūkyje, Lietuvoje, išėjęs į mišką partizanauti, niekada jau nebeįgrižo...

Lietuvos karys laisvajame pasaulyje

Išlikę buvę Lietuvos kariuomenės nariai, čia susitelkę į "Ramovės" organizaciją, išlaiko "Karij", kartais pamini partizanus, savanorius, žuvusius karius. Kyla, tačiau, klausimas, ar neperdaug išsilydomi į šio krašto gerbūvi, o pamiršome savo priesaiką, kad kovos ginklo nenuleisim, iki laisva Lietuva kelsis. Ar netaip prisiekėme ties Nemunu ir kitur, karo metais? Iki mūsų jėgos dar nenusilpusios, pasiryškime nors kiek padirbėti dėl Laisvės aukuro. Mums reikia eiti kartu su gyvenimu. Įsijunkime į gyvenamą kraštų politinį ir visuomeninį gyvenimą, skelbkime, kad, štai, Lietuva tokioje baisioje nelaimėje, Lietuvos sūnūs žūsta Vietname. Lietuvis ten nederzteruoja, kaip kiti JAV jaunuoliai, kurių 53,357 yra dezertyravę iš kariuomenės 1967-68 m. bėgyje. Anot Balio Sruogos, kad ateities kartos žinotų, kad čia gyvenome, mes su kovos dvasių dėl savosios Tėvynės laisvės. Pagalvokime visi, ką laisvėje būdami galime stipresnio padaryti!

Balys Svalia

— A. Lipčius, iš New Haveno, Conn., tarnauja JAV aviacijoje.

— Linas Ausiejus, kurio tėveliai gyvena So. Bostone, atlieka karinę prievolę. Jis buvo parvykęs atostogų, o po jų išvyko į P. Vietnamą.

— Steven Lickus ir Juozas Zylius iš Čikagos išvyko karinės prievolės į karo laivyną.

— Česlovas Kybartas, Vietnamo karo veteranas, baigęs tarnybą toliau tęsia mokslą. Jis liepos 5 d. sukūrė lietuvišką šeimos židinį su Rita Kavoliūte. Sėkmės jiems naujame gyvenime ir moksle!

— Jurgis Gliudys, teisių daktaras - advokatas, atlieka dabar karinę prievolę. Jis dirba teisiniame kariuomenės personale. Buvo pakeltas į kapitono laipsnį. Jo tėvelis kaip žinoma, yra mūsų gabus rašytojas.

— Mindaugas Kašiuba, neseniai atliko Kansase nustatytą atsargos karininkų apmokymą; kai baigs universitetą, gaus leitenanto laipsnį. Dabar jis studijuoja III. un. aeronautikos inžineriją.

— V. Benetas, buvęs legionierius, gyvena Madagaskare nuo 1953 metų, jis esąs vienintelis lietuvis toje saloje. Dirba Morombe mieste.

— M. D. Avelis, kurio šeima gyvena Čikagoje, išbuvęs metus P. Vietname, sugrižo į JAV, kur baigs karinę tarnybą.

— Japonijoje yra šiuo metu JAV karinėje tarnyboje keletas lietuvių: plk. V. Petkus, plk. A. Audickas.

— Lietuvos Karo Mokyklos 50 metų sukakties proga liepos 6 d. Čikagoje įvyko trumpas paminėjimas: Jėzuitų koplyčioje buvo pamaldos, prie paminklo padėtas vainikas. Reikėtų ateinančių rudenį per Kariuomenės atkūrimo šventę plačiau paminėti mūsų garbingus karius, gyvus ir mirusius.

— Vakarų Vokietijos pėstininkų daliniams išskirstyti 135 Vidutinio dydžio CH-53A helikopteriai, paslankiam tiekimui. Ten pat, dar šiais metais, bus pašaukta virš 10,000 rezervu karių vieno mėnesio pakartojimui. Taip pat bus padidintas mobilizuojamų skaičius.

— Prancūzai savo povandeninį laivą *Gymnote* pritaikė laidyti branduolinės energijos užtaisų raketas ir išbandė jas Azorų salyne. Taikinio atstumas — 1,100 mylių. Rezultatas skaitomas patenkinamas. Raketos tolinaiša — apie 1,600 mylių.

— Japonams leista ginkluotų jėgų kiekį padidinti ligi 180,000 iki 1969 m. pabaigos. Iki šiol buvo 170,000 vyrų.

— Admirolas Rikoveris stipriai pabrėžė rusų povandeninių laivų pirmavimą prieš amerikiečius kiekiu ir kokybe (atrodo neįtikinama). Pastaruoju metu rusai gamina greitesnius, didesnio gylio ir tylesnius povandeninius laivus už amerikiečių. Tenka pastebėti, kad Atominės energijos jungtinis komitetas kongrese, su adm. Rikoverio pareiškimu, sutinka, Adm. Rikoverio iškelti faktai, tačiau, neskelbiami. Sakoma, kad buvę patiekti modeliai Sovietų tarpžemyninių raketų ir povandeninių laivų raketų palyginant su amerikiečių turimomis, su atitinkamais komentarais, kurie yra amerikiečių nenaudai. "Vokiečiai išėjo į II Pas. karą su 100 povandeninių laivų, rusai šiuo metu turi 270 povandeninių kautynių parengtyje. 20 iš jų varomi "A" energija. 60 turi raketas.

Kaip jau minėta augščiau, amerikiečiai dalį savo povandeninių, kaip netinkamų tarnybai, žada skandinti, jų vieton statyti naujus.

— Rusai apginklavo kubiečius trisdešimčia patrolinių laivų *OSA* ir *Komar* klasės (Osa-205 tonų ir Komar 78 tonų), kurie ginkluoti raketomis. (Panašūs laivai yra duoti arabams — vienas iš jų nuskandino žydų naikintoją *Elath*, 1967 metais spalio mėn.).

— 56,000 tonų amerikiečių kovos laivas U. S. S. *New Jersey* savo misiją Vietname atliko, kaip ir buvo laukta. 16 colių sviediniais naikino įtvirtinimus, padarytus iš gelžbetonio, arba įrengtus kalnų uolose. Nurodytais iš kranto, pavyzdžiui, prie Dong Ha šaurinėje Quang Tri provincijoje, iš 20 mylių atstumo, sunaikino 32 tonas ryžių, apie 500 sunkvežimių talpos įvairių rūšių ginklų ir šaudmenų, apie 25,000 minosvaizdžių sviedinių, apie 5,000 minų, virš 12,000 granatų ir ištisą įtvirtinimų - bunkerių ruožą (3-čios marinių divizijos duomenimis). Tai būta vieno komunistų pulko tiekmenų, visam monsoono (lietaus) laikotarpiui.

New Jersey laivo patrankų tolinaiša — 23 mylios, sviedinio pradžios greitis — 2,500 pėdų per sekundę (760 m. sek.), kalibras 16 colių (40.5 cm.) .Sveria beveik vieną toną.

— *Lėktuvnešis Nimitz* turės du atominius reaktorių ir pagamins tiek energijos, kiek keturi lektuvnešio *Enterprise* reaktoriai. *Lėktuvnešis Nimitz* galės plaukioti 13 metų be kuro papildymų. *Nimitz* klasės lektuvnešis bus nuleistas 1970 m. ir sekantis 1971 m., tada amerikiečiai turės keturis, atominė energija varomus lektuvnešius.

— 1970 m. amerikiečiai pradės gaminti naujo tipo naikintojus, varomus atominė energija ir ginkluotus branduolinės energijos raketomis.

Biudžetas yra patvirtintas 107 atominė energija varomiems povandeniniams laivams.

— Amerikiečiai pasigamino *Nerva* branduoline energija varomą raketą, 75,000 svarų varomos jėgos, kuri pasirodys ginklavime apie 1970 m.

— Naujasis *F-14* naikintuvas, kuris turės pakeisti atgyvenusį *Phantom-4*, neužilgo pasirodys amerikiečių ginklavime. Taktinis naikintuvas -bombonešis *F-111* įdėtų vilčių nepateisino. *F-14* bus skirtas laivynui. Jo kautynių veikimo spindulys iki 800 mylių (apie 1300 km.).

F-15 bus skiriamas karo aviacijai. Šis modelis turės kai kurių pirmenybių prieš *F-14*. Jis skirtas kauti prieš naikintuvus. Abu modeliai turės kintamo kampo sparnus, du motorus ir vieną lakūną. Ginkluoti tolimo veikimo raketomis. Šio tipo naikintuvai turės pralenkti rusų *MIG-23* pajėgumu ir paslankumu ore. (*MIG-23* greitis lygus 3 kartus garso greičiui, 90,000 pėdų lubos). *F-14* ir *15* turės Pratt and Whitney du *TF 30-P-401* turbininius variklius, po 10 tonų varomos jėgos.

XM 257 artimų kautynių šratinis šautuvas amerikiečių intensyviai bandomas. Sekmingiausias veikimas 40 metrų atstume, kliudomi aštuoni pilnos figūros siluetai išsidėstę frontu į šautuvą. 60 metrų atstu šratų sklaida yra 8 pėdos vertikaliai ir 26 pėdos horizontaliai.

— Naujas kautynių helikopteriai, su 38 pilnos kautynių aprangos kovotojais, veikimo spinduliu 100 mylių, priimtas laivyno ginklavimui. Tai *CH-53 A* patobulintas modelis senojo *CH-53 D*, galintis pakelti apie 10 tonų krūvį ir dvi tonas kuro skridimui. Skridimo greitis yra 170 mazgų, vertikaliai kyla 3,500 pėdų per minutę.

— Amerikiečiai pagamino universalų šarvuotį *XM 759*, galintį važiuoti per pelkes, laukus ir plaukti vandeniui. Jis valdomas dviejų įgulos, talpina 14 pilnoje aprangoje kovotojų, arba 1.5 tonos krūvio. Šarvuotis sveria apie šešias tonas, greitis vandenyje — septynios mylios per valandą, laukais iki 35.

— Baigiamas bandyti povandeninių laivų įgulos gelbėjimo laivas, kuris galės vienu kartu iškelti į vandens paviršius apie 24 žmones iš 3,500 ar daugiau pėdų gylio. Didėjant povandeninių laivų veikimo gyliui amerikiečiai rado reikalo pasigaminti gelbėjimo laivus siekiančius didesnius gylius.

— Š. m. vasario mėn. indai iššovė savos gamybos "Centaurė" raketą. Tai pirmas žingsnis į satelitų laidymą, kurių pirmą numato išsauti minėta raketa apie 1973 m.

— Britai pritaikė daugumai savo tankų "magišką akį" — instrumentą, kuris nuolatos žymės tanko vietą žemėlapyje, tuo atpalaiduos tanko vadą nuolat sekti savo buvimo vietą žemėlapyje. Apie aštuoniasdešimtis tokių instrumentų nupirko švedai. Aparatas daro apie 1 procento paklaidą.

— Olandai nupirko išimamiems iš apyvartos "Centurion" tankams pakaitalą — 415 vokiškų *Leopardų*. Duotas užsakymas sekantiems metams 135 tankams *Leopardams*. Buvo apsisota prie britų "Chieftain",

bet esant per augštai kainai (900 Chieftain tankų kainuoja dvigubai daugiau negu 500 Leopardų) nupirkta iš vokiečių. Be to, vokiečiai perka, olandų pagamintas, kai kurias Leopard tankams dalis.

— Japonai pagamino 26,4 milijonų galionų talpos kurui laikyti rezervuarą, kuris bus nuleistas į vandenį apie 300 pėdų gylin. Rezervuaras — tankas yra skraidančios lėkštės pavidalo su gumine viršutine dalimi, kuri nusileis į tanko apatinę dalį, kai kuras bus išpumpuotas. Toks rezervuaras galės aprūpinti povandeninius laivus kuru bet kuriuo metu, neišskylant jiems į vandens paviršiu.

— Pagal rugpjūčio mėn. amerikiečių spaudos duomenis, Jordanas gaus iš amerikiečių ginklų už 30 mil. dolerių. Minima F-104 naikintuvai (minėti naikintuvai buvo pažadėti 1966 m., tačiau karas tarp žydų ir arabų šį tiekimą sustabdė), šarvuoti pėstininkų autovežimiai, ryšių priemonės, pėstininkų ginklai. Neminima tankų.

— Amerikiečiai planuoja perginkluoti taktinius dalinius daugiau pritaikant kautynėms raketas. Naujais reikalavimais tankai bus didesnio ugnies galingumo; naujas priestankinių ginklų principas, kad būtų efektingesnis ir galimas panaudoti ir prieš lėktuvus; nauja artilerijos sistema — raketos (atpalaiduotų komplikuoatą vamzdžių gamybą ir sumažintų pakūklų svorį).

— 1945 m. liepos mėn. New Mexico dykumoje amerikiečiai susprogdino pirmąją branduolinę energijos (atominę) bombą. Rugpjūčio 8 d. pirmoji A bomba buvo panaudota kariniams tikslams — numesta ant Japonų miesto Hirošima ir, numetus antrąją ant Nagasaki, baigtas karas prieš Japonus.

Po 25 metų nuo pirmojo praktiško A energijos panaudojimo, jau 5 valstybės turi jas savo arsenaluose (Amerika, Rusija, Kinija, Anglija ir Prancūzija), gi Kanada, Švedija, Indija, Japonija, Šveicarija ir Izraelis yra pajėgios pasigaminti. Šalia militariųjų uždavinių, A energijos panaudojimas pritaikytas elektros gamybai, medicinoj, jūros vandens destiliavimui, laivų varymui.

Šių metų pradžioje buvo skelbta, kad rusai greitai turės tiek pat kilomegatonų branduolinės energijos, kiek ir amerikiečiai. 1945 m. amerikiečiai susprogdino pirmą atominę bombą ir 1952 m. pirmą vandenilio bombą; rusai — 1949 m. — atominę ir 1953 — vandenilio bombas. Anuo metu bombų pernešimas buvo vykdomas lėktuvais.

1957 m. rugpjūčio mėn. rusai pagamino pirmą tarpžemyninę raketą su branduolinės energijos užtaisais (E. OBallance "M. R."), o jau 1960 m. amerikiečiai ir rusai tarpžemyninėm raketom galėjo bombarduoti vienas kito teritorijas. Abu kraštai įrėngė raketų sekimo sistemas: raketų laidymo stotys įrėngtos žemėje — šuliniuose, kad apsaugotų raketas nuo sunaikinimo ir galėtų panaudoti priešpuoliui. 1960 m. amerikiečiai išbandė Polaris raketą, iš povandeninio laivo iššauinant pasinėrus, kas gerokai pakeitė atominių strateginių ginklų panaudojimo koncepciją.

1962 m. tą patį padarė rusai, ir pabaigoje 1964 m. rusai turėjo iš viso 200 raketų, 6 kilomegatonų galingumo, pavienių raketų galingumas siekė 20 megatonų. Amerikiečiai tuo metu sudarė planą pagaminti 41 povandeninį laivą su Polaris raketomis (16 kiekviename), 1000 Minuteman ir 54 Titan raketą. Minuteman I užtaisiais — vienos megatonos, o Minuteman II — dviejų, Titan — penkių ir Polaris — 700 kilotonų. Bendroje sumoje visos raketos sudaro apie 2 kilomegatonas, kas sudaro tik vieną trečiąją dalį sovietų raketų galingumo.

Buvo įieškomi būdai apsaugoti nuo rusų raketų. 1962 m. buvo išbandyta priešraketinė raketa Nike-Zeus, beveik tuo pačiu metu, kai Kruščevas paskelbė galįs numušti musę erdvėje su nauju priešraketiniu ginklu. Sovietai tuo metu išdėstė lokalinei gynybai raketas — aplink Maskvą, prie Uralo ir Pabaltijje. Amerikiečiai neslėmė intensyvaus gynybos prieš raketas ginklavimosi, nes per brangiai kainavo ir nebuvo užtikrintas. Taip vadinamoje Sentinel gynybos sistemoje buvo trumpų atstumų raketos Sprint ir Spartan — vidutinių atstumų. Ši gynyba buvo priklausoma nuo sekimo — išpėjimo sistemos taškų — Anglijoje, Aliaskoje ir Grenlandijoje. Šios stotys galėjo išpėti apie prieš raketą per 15-80 minučių nuo pakilimo. Tokiu būdu dar liktų tiek pat laiko pasirėngimui ir paleidimui priešraketinių raketų. Rusų žemos orbitos (85 mylių) raketų ši sistema laiku nesu-sektų, nes šiuo būdu laidomos raketos gali atskristi iš bet kurios pusės, gi amerikiečių sekimo išdėstymas tinka tik šiaurės poliaus kryptyje.

Paskutiniu metu pagaminta raketa su daugeliu užtaisų, kurie prieš artėjant prie taikinio, išsiskirsto į keletą pavienių raketų. Amerikiečiai pasigamino tos rūšies Minuteman III-IV, ir Paseidon, kuri pakeis Polaris raketą trisdešimtyje povandeninių laivų. Tas numatoma padaryti iki 1972 metų. Tada amerikiečių

gynyboje bus apie 7000 tos rūšies raketų, 14 kilomegatonų galingumo.

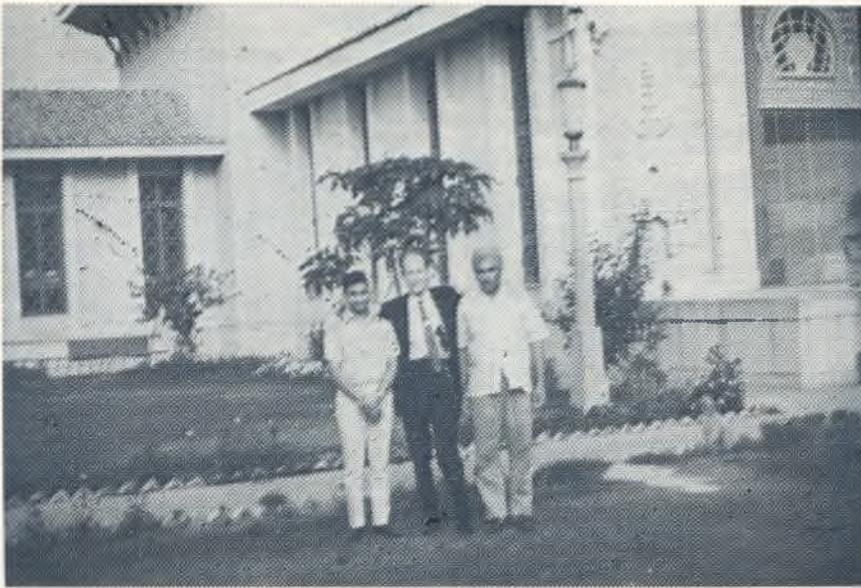
Iki to meto rusų raketų skaičius ir galingumas taip pat pakils — pavieniai užtaisiai bus tarp 20 iki 50 megatonų ir sumoje turės dviem trečdaliais daugiau tonažo, negu amerikiečių (Mr. E. O'Ballance "M. R." 1969, March).

Amerikos kariuomenė iki šiol buvo bene demokratiškiausios dvasios vidaus santvarkoje ir tarpusavio santykiuose. Tą amerikiečiai stengiasi visur pabrėžti, net kalbant apie vyriausius frontų vadus yra bandoma išryškinti paprastumas. Pav., apie gen. Omar Bradley pasakojama, kad jis savo apranga ir laikysena nesiskyrė nuo pėstininko kareivio. Kartą, gen. O. Bradley stebėjo naujokų šaudymą. Vienas iš naujokų kiekvieną šūvį kliudydavo į centrą. Kai baigė šaudymą, gen. O. Bradley paklausė naujoką, kaip jis sugebėjo taip gerai sušaudyti; naujokas, pažvelgęs į pagyvenusį karį, su šypsena, visai paprastai paaiškino: "Tai visai paprasta — šis šautuvas turi taikymo įtaisus".

Admirolas Chester W. Nimitz, panašiai kaip ir gen. O. Bradley, buvo irgi paprastas karys. Kartą, eidamas pilna admirolo uniforma, sutiko du naujokus jūrininkus, kurie jo nepasveikino. Admirolas, norėdamas įsitikinti jų drausmės apmokymu, grįžo, ir apėjęs iš kitos, pussės, pasuko link pirmiau sutiktųjų naujokų, kurie tačiau ir šį kartą jo nepasveikino. Admirolas C. W. Nimitz, susistabdęs jūrininkus, paklausė, kiek laiko jie yra tarnyboje. Vienas iš jų atsakė: "Keturi mėnesius". "O kiek laiko tu esi tarnyboje?" — įkandin atsakymo, paklausė jūrininkas admirolą. Trumpa tylos pauza. Antrasis jūrininkas kumštelėjo pirmam, sakydamas patylomis: "Einame, ar nematai, kad jis dar ir sveikintis nemoka", ir abu jūrininkai nužingsniavo, palikę admirolą nepasveikintą.

Su gen. D. Eisenhoweriu atsitiko daug rimčiau. Kartą, priešpiečių metu, kalbantis su britų ministru pirmininku Churchilliu, apie amerikiečių armijos karių drausmę, įėjo gen. Eisenhowerio šoferis ir, mandagiai atsiprašęs Churchillį, kreipėsi į gen. Eisenhowerį: "Ar galiu pasinaudoti vienai valandai jūsų automobiliu, išvažiuoti iš miesto?" — "Žinoma", atsakė gen. Eisenhoweris, ir, išėjus kareiviui, kreipėsi į Churchillį: "Matot, kokie mūsų kariai drausmingi; prieš metus jis nebūtų nei klausęs manęs leidimo".

Rytis

Savo kelionės aplink pasaulį metu, KARIO bendradarbis Vytautas Čėsna aplankė žymų "Dievo Paukštelį" — Tibeto religinį ir politinį valdovą Dalai Lamą, dabar politinį bėglį Indijoje. Komunistams kiniečiams okupavus Tibetą, Dalai Lama įsikūrė Indijoje. V. Čėsna prie jo laikinųjų rūmų. Kairėje — Indijos kariuomenės kapitonas, deš. — Dalai Lamos rūmų sargybinis.

→
Dalai Lamos laikinųjų rūmų fasadas. Kai jis yra rūmuose, Laisvojo Tibeto vėliava iškyla ant stiebo.

Nuotr. V. Čėsnos

RAMOVĖNŲ VEIKLA

LIETUVIŲ TELEVIZIJOJE

Jau ketvirtus metus Čikagoje veikia Lietuvių Televizijos programa, iš kanalo 26. Jos sumanytojas ir įsteigėjas yra T. Šlitas, kuris veikia visą darbą ir veža. Veža sunkiai, tik galus su galais sudurdamas, nes televizijos išlaidos yra labai didelės. Metinė apyskaita, tik už pusės valandos laiką yra virš 24 tūkstančiai. Todėl tik mažoką algelę vedėjui išmokant, visi kiti yra talkininkai. Daugumą pajamų sudarė aukos ir skelbimai.

Kadangi nebuvo išmokyti, kaip televizijos programas sudaryti ir jas pravesti, todėl reikėjo tapti savamoksliais ir viską stebėti, ką kiti daro. Čikagos ramovėnai, Oželis, Ed. Vengianskas ir šių eilučių rašėjas, prisidėjome per tuos tris metus nemažai. Akt. Oželis ir Vengianskas padėjo sudaryti Čikagos ramovėnų filmą, kurio ilgis yra apie 1200 pėdų. Filme bus pavaizduotas ramovėnų gyvenimas ir 50 m. sukaktis, Ed. Vengianskas paskutiniu metu padeda vesti ir sudaryti programas, Oželis padeda ir prie kitų įvairių minėjimų filmų sudarymo. Man teko jau sudaryti ir pravesti net 8 programas, kurios pareikalavo daug pastangų ir lėšų.

Per tuos 3 metus buvo paminėtos ir Lietuvos Kariuomenės minėjimų šventės, kurią vieną rengiau aš, o dvį Oželis. Yra kalbėję į visuomenę televizijoje ramovėnai: A. Rėklaitis, R. Skipitis, prof. Dirmantas ir kt. Kariuomenės šventėse dalyvavo šauliai ir skautai.

Šių metų birželio mėn. 1 d. buvo surengta vien jaunimo programa. Dalytė Eidukaitė dainavo solo, Myk. Mašiotas pagrojo akord., o Kazytė Brazdžionytė išpildė du kūrinius pianu. Jaunimas pageidauja televizijoje parodyti savo meną ir išsimokslinimą, ir jis labai dėkingas LTV rėmėjams bei vedėjui, kad duoda progos pasirodyti. Jaunimas kviečiamas ateiti ir daugiau talkininkauti programoms. Tuo jis duos daugiau jėgų išlaikyti lietuviybę ir mūsų kultūrą.

Bal Brazdžionis

↑ Lietuvių Televizijos dalyviai, iš k.: Dalia Eidukaitytė, E. Vengianskas, Kaz. Brazdžionytė; stovi — V. Mašiotas, Aleksūnaitė, TV vadovas — T. Šlitas ir B. Brazdžionis.

Nuotr. M. Nagio

ATSIŪSTA PAMINETI

A. Krausas, Australijos Lituanistinių mokyklų mokytojų konferencijos darbai, Melbourne, 1967.XII.27-28 d. Išleido ALB Krašto Kultūros Taryba, 1968 m. 56 psl. brošiūruota.

III Tautinių šokių šventė, 1968 m. liepos 7 d. Išleido Šventės komitetas, viršelis ir grafika T. Valiaus. Redagavo V. Radžius, 112 psl., su daugybe nuotraukų.

50 m. Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo ir 717 metų karalystės įsteigimo minėjimas. Viršelis A. Beleškos. 64 psl. su nuotraukomis ir dokumentais. Išl. Čikagos Lietuvių Taryba, 1968 m.

Užsienio lietuvių spaudos metraštis, 1967 m. Išl. JAV LB Kultūros Fondas, Čikagoje, 1968 m. 64 psl. brošiūra.

Zenonas Ašoklis — Lietuvos geografijos vadovėlis. Išl. JAV LB Kultūros Fondas, Chicago, 1968 m. 80 psl. brošiūra.

K. Brazdžionytė išpildo piano solo Lietuvių Televizijos programoje, Čikagoje, 26 kanale.

Nuotr. M. Nagio

PASITRAUKĖS BIČIULIS A.A. DR. VIKTORAS JASAITIS

Prieš kelis mėnesius, atlikęs savo žemiškąją kelionę, pasitraukė iš mūsų tarpo geras bičiulis, mylimas šeimos tėvas ir brolis, didelis lietuvis patriotas ir mokslininkas chemikas, ateitininkų veikėjas ir nuoširdus katalikas, meilės kupinas artimui ir geros krikštinės širdies žmogus. Tai dr. Viktoras Jasaitis. Jis paliko didžiam nuliūdime žmoną Eleną Jakučionytę, sūnų majorą Edvardą, dukterį Jurgitą Kovieneį, seserį Danieneį ir brolių dr. Domą Jasaitį.

Viktoras gimė 1901 m. Stanaičių km., Garliavos vls., Kauno apskrity. Matyt, pažangus žmogus buvo jo tėvas — ūkininkas Jasaitis. Visus savo vaikus išleido į mokslus: notaras Jasaitis, dr. Domas Jasaitis (gydytojas), dr. Viktoras Jasaitis (chemikas) ir mokytoja Danieneį.

Viktoras dalyvavo Lietuvos laisvės kovose, kaip savanoris - partizanas, su lenkais ir buvo patekęs į jų nelaisvę. 1922 m. jis baigė Kauno I-ąją gimnaziją, vėliau pavadintą "Aušros" gimnazija. 1923 m. pradėjęs chemijos studijas Muensterio u-te. persikėlė į Vienos u-tą, kurį baigė 1929 m. chemijos daktaro laipsniu.

Tuoju išitraukė į valstybinį dar-

bą. 1930 - 40 metais dirbo Ginklavimo Valdyboje ir buvo sprogstamųjų medžiagų skvriaus viršininkas. Stipriai pasižymėjo savo profesijoje. Jis išrado sprogstamojo gyvsidabrio ir kapsulių sprogstamųjų medžiagų mišinių gamybos metodus, kurie buvo vartojami Linkaičių ginklavimo dirbtuvėse. Karo metu, 1940 - 44 metais buvo Kauno u-to docentas ir neorganinės bei analitinės chemijos katedros vedėjas. Tremtyje 1946-48 metais mokytojavo Hanau lietuvių gimnazijoje. 1948 m. atvyko į JAV.

Nuo 1951 m. ligi mirties, t. y. per ištisus 17 metų, jis dirbo kaip vyr. chemikas sprogstamųjų medžiagų dirbtuvėse, Cascade Cartridge, Inc Lewiston, Idaho. Čion atvykęs, jis rado mažą skurstančią įmonėlę, kuri tilpo nuomuojamajame garaže. Viktoro dėka įmonė išaugo ir išsiplėtė į milijoninę gamybą. Įvertindama jo nuopelnus, kompanija pavadino jo vardu didžiulį pastatą, "Jasaitis Laboratory" ir įmūrino specialią lentą su užrašu.

Gyvendamas Lietuvoje, Jasaitis daug rašinėjo, pro esminiais klausimais įvairiuose mokslo žurnaluose. Jis anksti įsijungė į ateitininkų

judėjimą ir buvo ateitininkų moksleivių centro valdybos narys. Aktyviai darbuosi ir su Lietuvos šauliais.

Studijuodamas Vienoje, Jasaitis įsteigė Liet. Studentų D-ją ir 1926-28 m. buvo jos pirmininku. 1946-48 m. gyvendamas tremtyje, buvo Liet. Tremt. Bendruomenės valdybos narys ir Tremtinių švietimo Tarybos narys. Atvykęs į Ameriką, tuoju įsijungė į visuomeninį gyvenimą ir 194-1950 m. buvo Liet. Tremtinių Draugijos, Waterbury, Conn., pirmininkas. Jis buvo vienas iš iniciatorių įsteigiant Litanistikos kursus. Bendradarbiavo Liet. Enciklopedijoje. Buvo Liet. Kat. Mokslo Akademijos narys.

Atvykęs į Idaho, tuoju užmezgė artimus ryšius su Portlando, Oregono lietuviais. Nežiūrint 300 mylių atstumo, jis dažnai lankėsi Portlande ir nerpaleido, bemaž, nei vieno Vasario 16 minėjimo. Tuose minėjimuose jis dažniausiai būdavo pagrindiniu kalbėtoju. Jo kalbos pasižymėjo turiningumu ir gilia patriotiška dvasia. Šių metų Vasario 16 d. jau jis nebegalėjo dalyvauti dėl ligos. Jis buvo duosnus aukotojas Lietuvos laisvės reikalams. Su jo finansine parama L. B. Portlando apylinkė galėjo įstoti į Lietuvos Fondą.

Jasaitis buvo užplanavęs padaryti originalių tyrimų profesinėje srityje, o tam reikėjo dar poros metų. Deja, jau nebespėjo.

Sausio mėn. jam buvo išpjauta vėžio apimta plaučių dalis. Po to, jis jautėsi pusėtinai gerai, bet matyti, jau turėjo kaž kokį nujautimą dėl prisiartinančio pavojaus. Liepos mėn., paėmęs 2 savaičių atostogas, aplankė rytuose dukterį ir brolių Domą. Bet tai buvo paskutinis kartas. Sugrįžęs, už savaitės atsigulė į ligoninę ir po dviejų savaičių mirė.

Suprantama, kad žmogui yra natūralu mirti, kaip ir gimti. Jis nebijojo mirties, nes turėjo gryną sąžinę. Jis priėmė mirtį, kaip neišvengiamą dalyką.

Blogam žmogui mirtis yra baisenybė. Bet teisingam žmogui mirtis yra tik kilimas iš žemės dulkių į dangaus garbę.

Teisingas žmogus paklaustas ligos metu, ar jis galvojęs esąs mirties prieangoje, atsakė: "Tikrumoje, mano drauge, man nerūpi ar aš mirsiu, as ne. Jei aš mirsiu, būsiu su Dievu, jei aš gyvensiu, Dievas bus su manimi".

Tad, ne ašaromis, verksmais ir gaudingom giesmėmis turėtume pagerbti teisingojo žmogaus mirtį, bet džiaugsmingais himnais, nes jis nustoja buvęs tarp mirsimų, įžengęs į dievišką gyvenimą.

V. Juodeika

MIRĖ KŪRĖJAS-SAVANORIS ATS. LTN. V. TIKNYS

Š. m. birželio 25 d. po ilgesnės ir skausmingos ligos ir prieš keletą metų išgyventos sunkios operacijos, General Hospital ligoninėje, Elizabeth, su šiuo pasauliu atsiskyrė Lietuvos kariuomenės savanoris - kūrėjas ats. leitenantas Vincas Tiknys. Velionis buvo gimęs 1895 m. lapkričio 4 d., Šiaulių aps., Gruzdžių v., Strazdų k. Lietuvos kariuomenėje tarnavo nuo 1919 m. liepos 1 d. iki 1928 kovo 27 d. Nepriklausomybės kovų metu dalyvavo mūšiuose su lenkais nuo vasario 6 d. iki rugpjūčio 30 d. ir nuo rugsėjo 12 d. iki gruodžio 1 d. Išėjęs į atsargą, velionis visą nepriklausomybės metą yra praleidęs Lietuvos pasienių apsaugos tarnyboje, eidamas rajono viršininko pareigas, iš pradžių, Klaipėdos krašte, vėliau Kybartuose ir dar vėliau Švenčionėliuose.

Likimo buvo lemta velioniui būti aktyviu veikėju viename iš tragiškųjų Lietuvos politinio gyvenimo įvykių. Sovietų Sąjungos kariuomenei okupuojant Lietuvą, jam teko vadovauti pasienio policijos daliniui Kybartuose, kur, aną nelemtą dieną, buvo atsidūrusi visa eilė įtakingų Lietuvos politinio gyvenimo vadovų, kartu su paskutiniu Respublikos prezidentu A. Smetona, bejieškančių politinio prieglobsčio Vokietijoje. Siena iš Lietuvos pusės, pagal iš augščiau duotus įsakymus, buvo uždaryta ir saugoma ne tik pasienio policijos pareigūnų, bet ir komunistų partijos atsiųstų ir Lietuvos šaulių uniformomis aprengtų, ginkluotų patikėtinių. Generolo Karvelio ir kitų augštųjų pareigūnų grasinamas Pozdniakovu už perleidimą per sieną Lietuvos prezidento ir norėdamas išvengti ginkluoto susirėmimo su perėjimą saugojančiais komunistų partijos patikėtiniais, velionis suranda būdą nurodyti Prezidentui ir jo grupei slaptą sienos perėjimo vietą ir pats juos kurį laiką palydi.

Kol sveikata leido, velionis aktyviai reikėsi Lietuvos Bendruomenėje, EALFe, atsargos karių Ramovėje ir SLA. Šiose organizacijose velionis nesikratė bet kokio darbo ir dažnai būdavo išrenkamas į jų valdybas. Velionio širdis, iki paskutinės akimirkos, degė karšta tėvynės meile ir rūpesčiais dėl Lietuvos likimo, todėl buvo nenuostabu, kad su šiuo kukliu žmogumi atsiveikinti susirinko gausus jo buvusių bendradarbių ir pažįstamųjų būrys. Išskeldami velionio gerąsias būdo savybes ir jo atsidėjimą įvairiems lietuviškiems reikalams, atsiveikinimo kalbas koplyčioj pasakė: Ramovės N.J. skyriaus pirm. Pet-

ras Lanys, LB NJ apyg. pirm. Kazys Jankūnas, Kūrėjų - savanorių NY skyriaus vardu — Antanas Rugys ir — Lietuvos Atsiminimų radijo valandos direktorius dr. Jokūbas Stukas. Atsiveikinimo metu jo karstas buvo pridengtas Lietuvos tautine vėliava ir prie karsto garbės sargyboje stovėjo jo bičiuliai ramovėnai.

Religines laidojimo apeigas atliko ir šv. Mišias už velionį aukėjo šv. Trejybės parapijos klebonas kun. J. Scharnus ir šv. Petro ir Povilo parapijos kunigai J. Pragulbickas ir A. Matutis.

Velionis buvo palaidotas šv. Kryžiaus kapinėse, Arlington, N. J.

Skausmo prislėgti liko velionio našlė Lukšytė - Jokūbaitienė. Elizabeth, N. J., brolis Stanley — Kalifornijoje ir du posūniai Jokūbaitiai — Vytautas su šeima Cleveland, Ohio, ir Algirdas su šeima, Hillside, N. J.

Tauraus lietuvių atminimą pagerbdami, velionio draugai įrašė jį į Lietuvių Fondo narius su 175 dol. įnašu. Šiam reikalui aukėjo: 20 dol. — Ramovės N. J. skyrius, po 10 dol. — Antanas Gelažius, Jonas Grigaliūnas, J. ir P. Ivaškos, Simonas Kontrimas, Petras Lanys, Petras Mačiulaitis, Vincas Misiūnas, Antanas Rugys, Kazys Šipaila, Jonas Švedas ir Kazys Trečiokas ir po 5 dol. — Vincas Ambraziejus, Kazys Bartys, Juozas Jankūnas, Kazys Jankūnas, Tadas Jegėla, Vladas Kiaunė, Edvardas Mažionis, p. Palavinskienė ir Ieva ir Albinas Trečiokai. K. J.

LIETUVOS KARIUOMENĖS SKYRIUS MUZĖJUJE

Žmogus yra trapus Dievo kūrinys. Nepaisant kaip kuris bebūtų stiprus, ar besijaučiąs sveikas, žiūrėk — jam... varpai skamba... Mes, lietu-

viai, savo tarpe turime didvyrių, išgyvenusių ne vieno karo įvairius įvykių; frontuose kovojusių dėl Lietuvos nepriklausomybės, kūrusių Lietuvos valstybę. Turime karių — faktinai, žymių politikų: keitusių, tvarkingusių ir žymios įtakos turėjusių valstybės vidaus gyvenimui...

Koks didelis būtų tautai - istorijai - kultūrai nuostolis, jei tų didžiųjų vyrų veiklos pėdsakų neliktų nužymėtų mūsų tautos kultūros istorijoje. Nieko nėra kilnesnio ir naudingesnio ateičiai — kultūros istorijai, kaip vertingi tautos vyrų — veikėjų iš savo gimtojo krašto, savosios valstybės kūrimo ir jos kūdikystės laikų raidos atsiminimai. Tuo besisielodama, Balzeko Lietuvių Kultūros Muzėjaus vadovybė numato šiame muzėjuje steigti specialiai nepriklausomos Lietuvos kariuomenės skyrių, kuriame tilptų ir buvusios nepriklausomos Lietuvos policijos, šaulių ir partizanų poskyriai.

Gerbiameji buvę nepriklausomos Lietuvos kariuomenės, visų laipsnių ir ginklų rūšių, kariai (karininkai ir kareiviai), taipgi buvę visų rūšių ir laipsnių policijos tarnautojai, LSS-gos pareigūnai, mielai esate kviečiami prie šio projekto vykdymo prisidėti. Koks būtų Liet. Kultūros muzėjaus karinis skyrius be atitinkamų karinių eksponatų? Čia turi būti sutelkta visi dar užsilikusieji lengvųjų ginklų egzemplioriai, uniformos atributai, įvairaus karinio turinio (batalistiniai ir pnš.) paveikslai, didžiųjų vadų (kariuomenės vadų, divizių, pulkų vadų) ir visų augštųjų karininkų (generolų, pulkininkų) portretai, įvairūs plakatai, knygos, žurnalai, skelbimai ir visa kita, kas tik dar yra galima kur nors užsilikusio užtikti. Taipgi laisvame pasaulyje dabar leidžiamos karinės spaudos leidiniai: Karys, Ramovėnas, Savanorių Bendrija ir kt. Mielai laukiama įvairių kariuomenės dalinių — karinių organizacijų (kūrėjų - savanorių, ramovėnų, šaulių) ir kt. gyvenimo įvykių (sukaktuvinių, minėjimų, iškylių ir pn.) aprašymų su foto nuotraukomis ir t.t.

Gerbiameji visų laipsnių buvę kariai ir nuoširdūs visuomenės veikėjai, kariavę dėl Lietuvos nepriklausomybės ir tebeveikiantieji dėl greitesnio jos iš žiaurios vergijos išlaisvinimo: mūsų eilės įvairių įvykių negailėstingai išretintos, ir vis negailėstingai laiko datų teberetinamos. Neužmirškite, kad Jūsų didvyriško gyvenimo pėdsakų labai pasigės Jūsų palikuonys, mūsų šaunūs jaunimas, priaugančioji karta. Neatidėliodami rašykite savuosius atsiminimus, mirusiųjų draugų nekrologus, laidojimo aprašymus ir t. t. ir t. t.,

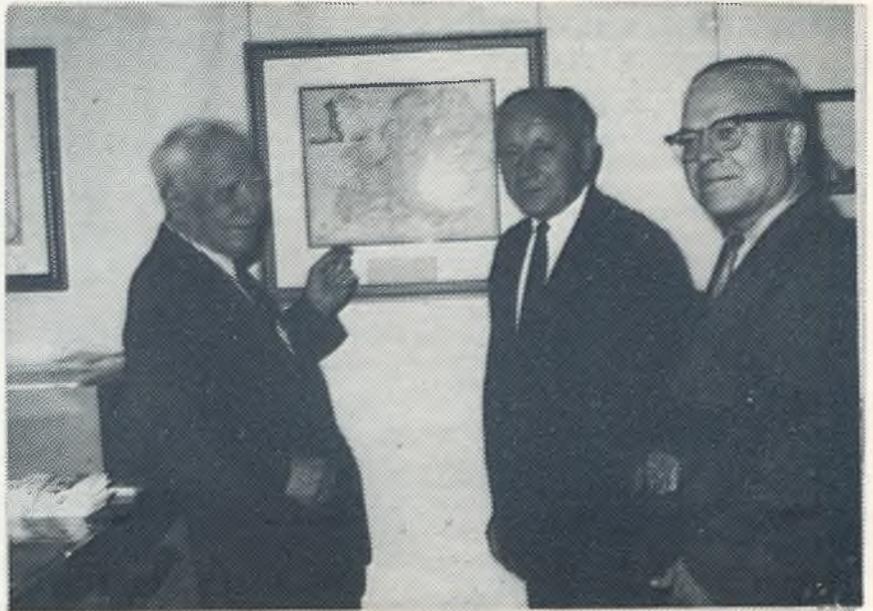
ir siųskite juos šiam muzėjui, kur visa šitoji medžiaga bus tinkamai sutvarkyta ir apsaugota. Gyvųjų autorių pageidavimai dėl atsiminimų paskelbimo laiko (jei tokių būtų), visada bus tiksliai vykdomi.

Nė vienas nežinome gyvenimo sąskaitoje įrašytos atsiskyrimo datos: neseniai palaidojome kūr. - sav. plk. K. Babicką, kūr. - sav. mjr. Grigaliūną, kūr. - sav. kpt. J. Ignatavičių, gen. štabo plk. A. Špokevičių, kaip va, vėl tik ką palydėjome amžinybėn prof. dr. kūr.-sav. kpt. J. Motiejūną ir taip... gyvenimas ir mirtis eina savu keliu. Tad, neatidėliokime rytdienai, ką dar šiandieną galime atlikti! Rytoj jau gali būti per vėlu...

Muzėjus taipgi mielai priims ir globos istorinės vertės turinčius karinių organizacijų (tinkamai sutvarkytas) archyvinės bylas.

"Istorijos žinojimas ir vaikus rimtyje sendina, o jos nepažinimas — ir senuolius vaikais vaizduoja!".

BLKM

Gen. St. Dirmantas, J. Rimkevičius ir K. Petrauskas, lankydami Balzeko Lietuvos Kultūros muzėjų, tariai Karinio skyriaus steigimo reikalu.

Schwetzingen — 8591 LS kuopos dvidešimtmetis. Vokietijos Lietuvių Bendruomenės valdybos pirmininko inž. Jono K. Valiūno vadovaujamoji LS inžinerijos kuopa prie JAV-bių armijos gegužės 1 minėjo savo gyvavimo dvidešimtmetį. Suformuota buvo ji Darmstade 1949 gegužės 1, o nuo 1951 vasaros yra Schwetzinge no kareivinėse. Per pirmuosius 6 m. septynis k., keitėsi vadai: Henrikas Morkūnas, Vytautas Miliūnas, Juozas Venckus, Povilas Skučas, Al-

girdas Ješmantas, Marijonas Neimanas ir Viktoras Sutkus. To nepastovumo buvo įvairių priežasčių — iš dalies emigracija, iš dalies kiti dalykai. Nuo 1955 birželio 1 kuopai vadovauja inž. J. K. Valiūnas. Per 20 metų kuopoje yra tarnavę 1,100 vyrų. Dar ir šiandien yra 3, tarnaujantys toje kuopoje nuo pat jos įsteigimo: Kazys Bendoraitis, Kazys Karpavičius ir Kramorenko. Šiuo metu kuopoje yra 124 vyrai, jų 70 proc. lietuviai. Šalia vado yra dar 4 kari-

ninkai: Kazys Bendoraitis, Vladas Lukošius, Juozas Račkauskas ir Jonas Stuknys. Kuopos rėmuose veikia lietuvių bendruomenės apylinkė, turinti 40 su viršum narių. Apylinkės valdybą pirmininkauja Mikas Miniauskas. Kai kurie vyrai priklauso kitoms apylinkėms, ten kur gyvena patys ar jų šeimos. Pvz., Weinheimo apylinkės valdybos pirmininkas Antanas Žolynas yra 8591 kuopos narys.

Lietuviškajame Vokietijos gyvenim-

Dariaus ir Girėno postas, Čikagoje, žygiuoja į Lietuvos Tautines kapines pagerbti savuosius mirusius narius.

M. Nagio nuotr.

NIDA prie Baltijos

Prenumerata JAV-se ir užsienyje:
Metams — \$7.00, pusmečiui — \$3.50,
atak. nr. — 70¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

K A R Y S
916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A.

Cekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARTUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.